

BOCZ GÉZA HADNAGY NAPLÓJA BUDAPEST OSTROMÁRÓL ÉS A KITÖRÉSRŐL, 1945. JANUÁR 1. – MÁRCIUS 28.

Budapest ostroma a XX. századi magyar hadtörténet egyik legérdekesebb epizódja, melyet még ma is kiemelkedő figyelem övez. Az elmúlt években több, eddig kiadatlan napló is megjelent a témában, ami egyrészt jelzi, hogy a téma iránti érdeklődés töretlen, másrészt arra utal, hogy a kiadatlan források száma magas, sőt napjainkban is kerülhetnek elő olyan naplók és visszaemlékezések, melyek érdekes adalékokkal egészíthetik ki az egykor történekről kialakított ismereteinket, új megvilágításba helyezhetnek egyes eseményeket.

Hasonló érdeklődésre tarthat számot Bocz Géza hadnagy naplója, melyet a szerző 1945. január 1-jétől 1945. október 14-ig vezetett. A napló egyedülállóságát elsősorban az adja, hogy írója azon kevesek közé tartozik, akiknek sikerült az 1945. február 11-i kitörést követően elérni a saját vonalakat, és erről részletesen be is számol. További érdekesség, hogy Bocz Géza a kevés harcoló magyar alakulat egyikének tagjaként jegyezte fel Budapest ostromának eseményeit. Az alábbiakban ennek a naplónak a főváros ostromára és a kitörésre vonatkozó részeit adjuk közre.

A napló írója

Bocz Géza Győző a Baranya megyei Vasason született 1919. október 10-én.¹ Elemi iskolai tanulmányait szülőfalujában kezdte meg, majd Pécssett fejezte be, miután édesapja mint kőműves segéd ott kapott munkát és családjával oda költözött. Ugyanitt végezte gimnáziumi tanulmányait, melyet sikeres érettségi vizsgával zárt 1939-ben. Építéssz mérnöki pályára készült, azonban szülei nehéz anyagi helyzete következtében nem tudta felsőfokú tanulmányait megkezdeni. Ebben szerepet játszott, hogy édesapját időközben többször katonai szolgálatra hívták be.

1939 őszén Bocz Géza is megkapta katonai behívóját. Tényleges katonai szolgálatát a pécsi m. kir. 8. honvéd gyalogezrednél kezdte meg. 1940. január 1-jétől május 20-ig tartalékos tisztképző tanfolyamot végzett Pécssett, majd ezt követően szakaszparancsnok-helyettesi teendőket látott el, és részt vett az erdélyi bevonulásban. 1940. november 21. és 1941. február 5. között elvégezte a tartalékos tiszti tanfolyam második évfolyamát, ezt követően hadapród őrmesteri rendfokozatot és szakaszparancsnoki beosztást kapott.²

¹ A napló írójának neve – néhány hivatalos irattól eltekintve – a legtöbb forrásban Bocz Gézaként szerepel, ezért azt mi is rövidebb formájában használtuk. Bocz Géza 1971-ben Beszterceire magyarosított. Életrajzának összeállításához a Honvédelmi Minisztérium Központi Irattárában fellelhető tiszti okmánygyűjtőjét használtuk fel. Ahol más forrásra hivatkozunk, külön lábjegyzetben jeleztük. Bocz Géza személyi anyagának lelőhelye: HM HIM KI 5238. sz. tiszti okmánygyűjtő.

² A tartalékos tisztképzés két részben történt. Az első évfolyam általában január 1-jétől június 30-ig tartott, egy iskolai tanfolyamból, illetve az alosztálynál tisztesi és altiszti beosztásban teljesített csapatszolgálatból állt. A további tartalékos tiszti képzésben csak azok vehettek részt, akik a tanfolyamon *legalább jó* minősítést szereztek, a csapatszolgálatban pedig *legalább jól* megfeleltek. A képzés második évfolyamára (melyet

1941 augusztusától kiképző tisztként működött ezredénél. 1941. október 1-jén tartalékos zászlóssá nevezték ki, ezt követően további szolgálatot vállalt, és október 15-ével Kaposvárra, a m. kir. 6. gyalogezredhez került szakaszarancsnoki beosztásban. 1942 januárjában Komáromba vezényelték árkász tanfolyamra. Rövid kórházi betegséget és egészségügyi szabadságot követően 1942. augusztus 10-étől már ismét Péccsett találjuk.

1942. augusztus végétől 1943. november 5-éig a keleti hadművelési területen megszálló feladatokat ellátó m. kir. 108. könnyűhadosztály kötelékében szolgált (a m. kir. 38. gyalogezrednél) mint anyagi tiszt, segédtsiszt és századparancsnok.³

Következő beosztásában újra kiképző tisztként működött Péccsett, majd 1943. december 25-től 1944. január 15-ig Gyékényesre osztották be a 8/III. zászlóaljhoz szakaszarancsnokként.

1944. február 1. és július 10. között Sopronban elvégezte a Honvéd Főtiszti tanfolyamot.⁴ Ezt követően kiképző tisztként visszakerült Pécsre. 1944. július 1-jén (1943. július 1-jével visszamenőleg) tartalékos hadnaggyá léptették elő.⁵

Augusztus 10-étől újra hadművelési területen szolgált. Alakulata, a 8. gyalog tábori pótezred a 4. gyalog tábori póthadosztály kötelékében került bevetésre az erdélyi hadszíntéren. A Nagyváradért, majd a Debrecen környékén vívott harcokban hadosztálya szinte teljesen felmorzsolódott. Október 9-én a 4. gyalog tábori póthadosztály 1612 fős gyalogsági létszámot jelentett. Október 16-át követően a hadosztály alakulatait a szintén súlyos veszteségeket szenvedett 12. tartalékadosztály⁶ egységeivel vonták össze. A 8. gyalog tábori pótezred maradványait ekkor a 38. gyalogezredbe olvastották be.⁷

A 12. tartalékadosztály 1944 októberében fokozatosan Budapest előterébe szorult vissza. A hadosztály parancsnokait kikapcsolták a harcászati vezetésből, és a seregestet a 8. SS-lovashadosztály 16. SS-lovasezredének rendelték alá. A hadosztály 1944. december 20-án már csak a 10. gyalogezred zászlóaljkereteiből, a 36. és 38. gyalogezred egy-egy zászlóaljából, kettő tábori tüzérosztályból, kettő páncéltörő ágyús ütegből, egy légvédelmi gépágyús ütegből, valamint egy-egy felderítő- és utászszázadból állt. Harcos állományát 76 tiszt és 1183 fő legénység alkotta, fegyverzetét pedig 65 golyószóró, két géppuska, 37 aknavető, hat 12 cm-es aknavető, 14 páncéltörő ágyú, 11 darab 8 cm-es tábori

nem hivatalosan hadapród tanfolyamnak is neveztek), általában november 1. és a következő év március 1. között került sor. A *legalább jó* eredménnyel végzett jelölteket hadapród őrmesterré nevezték ki. Bővebben lásd: *Berekméri* 2007. 146–150. o.

³ A m. kir. 108. könnyűhadosztály és a helyi lakosság kapcsolata ebben az időszakban viszonylag nyugodtnak volt tekinthető, ugyanakkor a hadosztály 1943 tavaszán súlyos harcokat vívott az előnyomuló reguláris szovjet csapatokkal. 1943. március 3–6. között Szeregyina Buda védelmében a 38. gyalogezred szinte teljesen felmorzsolódott. A 108. könnyűhadosztály harcait ebből az időszakból részletesen ismerteti: *Ungváry* 2015. 330–339. o.

⁴ Később, Bocz Gézárt 1943. november 1-jével, 1942. július 1-jei ranggal átvették a hivatásos állományba. *Honvédségi Közlöny, Személyes Ügyek*, 1945. 13. sz. 10. o.

⁵ *Honvédségi Közlöny, Személyes Ügyek*, 1944. 31. sz. 617. o.

⁶ A 12. tartalékadosztályt hadművelési területen állították fel megszálló alakulatokból 1944 áprilisában. Felállítását követően Brest–Pinszk–Varsó térségében vasútbiztosító feladatokat látott el. A hadosztály 1944 júliusában súlyos harcokat vívott, mely során a sebesültek, halottak, eltűntek száma 1680 volt. 1944. augusztus végén a 12. tartalékadosztály a Tiszántúlon került bevetésre a IV. hadtest alárendeltségében. Ekkor teljes létszáma 5941 fő volt. A hadosztály részt vett a VII. hadtest Belényes elleni támadásában, majd a Nagyvárad körüli harcokban. Október 9–12. között a hadosztály szétzilálódott. *Ungváry* 2004. 492. o.

⁷ HM HIM HL Tgy. 3025.; *Ungváry* 2004. 489. o.

ágyú, kilenc 10,5 cm-es tábori tarack, három 15 cm-es tábori tarack képezte. A 40. tábori tüzérsztyált a német 13. páncélosadosztyálnak rendelték alá.⁸

1945. január 1-jén a 12. tartalékadosztyál az Új köztemetőnél vívott súlyos harcokat. Péchy György százados,⁹ a 38/III. zászlóalj parancsnoka így emlékezett vissza: „Hajnalban az Új köztemető Ferihegy felé néző keleti szegélyén húzódtott az arcvonal. Az ütég a ravatalozóban foglalt el harcálláspontot. Kaptam még 30 hungarista újoncot.

8 órakor váratlanul olyan erős tüzérségi és aknavetőtűz kezdődött, amilyennel még magyarországi harcokban nem találkoztam. Remegett a föld a temető területén. Az emberek az elfoglalt állásokból hátraszökeltek, és a Kozma utca árkában kerestek fedezéket. A ravatalozóból mi is odafutottunk, és ott fedeztük magunkat. Megkezdődött az orosz gyalogsági támadás. Az út árkából valamennyien tüzelünk a felénk szökelő ellenségre. Mintha rajparancsnok lettem volna, vezettem a közelemben lévő emberek tüzét. Ezt tette Kajdy és Joó őrnagy is. Erős, jól célzott tüzünk eredményes volt, sikerült a támadást megállítanunk... Jóformán semmi nehézfegyverünk nem volt...”¹⁰

„Itt hullanak el gyalogezredünk maradványai” – jegyezte fel Bocz Géza ezekről a harcokról. Január 3-án a 12. tartalékadosztyál csapattesteit is felmorzsolták, és szinte teljesen szétesett. A legnagyobb veszteségek a hadosztyál balszárnyát érték, ahol a bevethető legénység alakulatonként az 50 főt sem haladta meg.¹¹ A súlyos veszteségeket mutatja, hogy január 6-án már ezredének felszámolásáról számolt be.

Budapest ostromának végén részt vett a kitörésben. Tök és Szomor között megsebesült, de társai támogatásával sikerült elérnie a saját vonalakat. Először Győrbe, majd Szombathelyre került hadikórházba, a háború végén sebesültként német birodalmi területre. 1945. május 2-án a bajorországi Gangkofenben esett amerikai hadifogságba. A hadifogságból, mint önként jelentkezőt, 1945. október 16-án indították útnak és október 19-én érkezett vissza Magyarországra.

Bocz Géza háború utáni sorsáról keveset tudunk, de az ismert életrajzi adatok alapján elmondhatjuk, hogy katonatiszti múltja – az 1948-tól berendezkedő új hatalom szemében – egész pályafutására rányomta bélyegét. Naplójából megtudhatjuk, hogy egyetemre szeretett volna jelentkezni, valamint a szerelmével, Mártával való házasságát tervezte. 1946-ban felvételt nyert a pécsi Erzsébet Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára, de 8 félévet követően megélhetési körülményei miatt már nem folytathatta tovább tanulmányait. Később az egyetem nyilvántartásából is törölték. Miután 1946. augusztus 31-én mint hivatásos hadnagyot nélkülözhetőnek minősítették és a tényleges szolgálatból elbocsátották, a polgári életben igyekezett elhelyezkedni.

1948-ban villanszerelői segédlevelet szerzett, majd a Pécsi Magasépítő Nemzeti Vállalatnál helyezkedett el, ahol mint volt katonatisztet, politikailag megbízhatatlannak nyilvánították és 1950-ben elbocsátották. Ugyanígy a Pécsi Villanszerelő Vállalat is felmondott neki. Később Dunapentelén alkalmazták villanszerelőként, de egy súlyos étel-

⁸ Szabó 2005. 84. o.

⁹ Péchy György (Felsőbánya, 1913. november 16. – Budapest, 1995. június 25.) hivatásos százados. 1944. szeptember 18-ától a 38. gyalogezred nehéz páncéltörő ágyús századának, október 15-étől pedig a 38/I. zászlóaljnak parancsnokaként teljesített frontszolgálatot. 1945. január 2-án Kőbányán megsebesült. *Molnár – Szabó* 2014. 90–92. o.

¹⁰ Szabó 2005. 94–95. o.

¹¹ Szabó 2005. 96. o.

mérgezés miatt itt is megszűnt az állása. Ezután ismét Pécessét kapott munkát különböző vállalatoknál, de a hatalmon lévő rendszer szemében mindvégig politikailag megbízhatatlannak számított, és ez egész pályafutását végigkísérte. 1980-ban ment nyugdíjba.

A már említett tervei közül csupán a szerelmére vonatkozó valósulhatott meg: 1945. december 29-én feleségül vette Kurtz Márta Magdolnát, akitől később egy gyermeke született. Bocz Géza 1998-ban hunyt el.

Budapest ostromának vége és a kitörés

1945. február 10-ére a Budapestet védő német–magyar csapatok a Citadellába és a Budai vár területére szorultak vissza. A szovjet csapatoknak sikerült a Gellért-hegy nyugati peremén elért betöréseiket kibővíteni és a Duna irányában északkelet felé áttörni. Elkéseredett harcok folytak a Citadelláért, valamint a Gellért-hegy nyugati és délnyugati előteréért. Ekkorra a Gellért-hegyet és a Várhegyet már csak egy keskeny folyosó kötötte össze.¹²

A szovjet csapatok súlypontoszerű támadásainak, különösen a február 10-ére virradó éjjel végrehajtottaknak következtében megszűnt a védelem összefüggő arcvonala. A védők már az előző napokban elvesztették a Déli pályaudvar területét és tüzérségi állásaik egy részét. Számítani lehetett arra, hogy a tüzérségi állások területén folytatott közelharc hamarosan a teljes tüzerő elvesztésével fog járni. A védelem kezén lévő terület drasztikus összeszűkülése csökkentette annak esélyét, hogy az éjjel ledobott utánpótlás a német–magyar csapatok kezébe kerüljön.¹³

A nap folyamán végül pontosan ugyanaz történt, amitől a Dél Hadseregcsoport vezetői és a védők tartottak: a szovjetek a nap folyamán áttörtek a Budai vár és a Citadella között, így a védelem tüzérségi állásai is elvesztek.¹⁴ A február 10-éről 11-ére való éjjel felszállt 22 Ju-52 szállítórepülőgép közül pedig csak 15 jutott el a körülrárt város fölé, s mindössze 11,6 tonna ellátmányt tudtak ledobni vakon a védők területe felett.¹⁵

A főváros ostromának ötvenedik napjára a teljesen kiéhezett védők már felélték élelmiszerkészleteiket, és gondot okozott az ivóvízellátás. A csapatok lőszerkészlete már csak néhány napra voltak elegendő.

Ezen előzményeket követően február 11-én Karl Pfeffer-Wildenbruch SS-Obergruppenführer, a Waffen-SS és a rendőrség tábornoka,¹⁶ a IX. SS-hegyihadtest parancsnoka délelőtt haditanácsot hívott össze, amelyen komoly vitát követően végül eldöntötték, hogy a kitörést nehézfegyverzet nélkül, az erdőkön keresztül hajtják végre. A támadásnak 20 óraker kellett megindulnia súlyponttal a Széll Kálmán téren keresztül, illetve több kisebb csoportnak a Margit körút mentén kellett támadnia.¹⁷

¹² HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 259. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 10. 02. 1945.

¹³ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 264. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 10. 02. 1945.

¹⁴ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 273. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 11. 02. 1945.

¹⁵ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 270. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 11. 02. 1945.

¹⁶ Karl Pfeffer-Wildenbruch (Kalkberge, 1888. június 12. – Bielefeld, 1971. január 29.) December 5-én Hitler a Budapest Erőd teljhatalmú parancsnokává nevezte ki. Legmagasabb német parancsnokként a védelmi műveleteket irányította. 1945. február 12-én Budán szovjet hadifogságba esett, ahonnan csak 1955. október 9-én térhetett vissza. *Lexikon* 1997. 369. o.

¹⁷ *Ungváry* 2009. 183. o.

Február 11-én 17 óra 50-kor a IX. SS-hegyihadtest parancsnoksága rádión közölte a Balck-seregcsoporttal,¹⁸ hogy a még harcképes erőkkel kitör a bekerítésből, majd ezt követően megsemmisítették a rádióberendezéseket. Ezáltal az akció visszafordíthatatlanná vált.¹⁹

A IX. SS-hegyihadtest utolsó jelentése szerint ekkor mintegy 23 900 német (közülük 9600 sebesült) és 20 000 magyar (közülük 2000 sebesült) katona, valamint 500 nyilaskezes volt a bekerítésen belül. A német sebesültek között 2000 fekvőbeteg volt, közülük 1600 súlyos sérült. A még saját kézen levő városrészek lakosságát körülbelül 80-100 000 főre becsülték.²⁰

A kitörés első hulláma – a terveknek megfelelően – este 20 órakor indult el. A kitörőket 3-4 harckocsi, 3-4 rohamlöveg és 10 lövészpáncélos támogatta.²¹

Bocz Géza csoportja a kitörés második hullámában, 22 óra tájt indult el. Miután átjutottak a Széll Kálmán téren és a Filler utcán, a villákon keresztül érték el a Törökvészi utat. Itt csatlakoztak egy nagyobb csoporthoz, mely a Hármashatár-hegy felé haladt. Ennek irányítását később Billnitzer Ernő altábornagy²² vette át.

Február 11-én a reggeli jelentést követően már nem érkeztek be további jelentések a IX. SS-hegyihadtesttől a Dél Hadseregcsoporthoz. A Balck-seregcsoport főparancsnoka, Hermann Balck páncélos tábornok 22 óra 40 perckor tájékoztatta a Dél Hadseregcsoport parancsnokát a IX. SS-hegyihadtest rádiótáviratáról.²³

A Dél Hadseregcsoport vezérkari főnökével, Helmuth von Grolman altábornaggyal 22 óra 25 perckor lefolytatott beszélgetésében Balck felvetette, hogy a kitörők megsegítésére Zsámbékon vagy Pilisszentléleken keresztül támadást kellene indítani a német I. lovashadtest rendelkezésre álló erőivel és a mögötte álló páncélos-kötelékekkel, mely véleménye szerint becsületbeli kötelesség lenne Budapest védőseregével szemben. A vezérkari főnök azonban aggályainak adott hangot egy nyugati irányú kitörés eredményeit illetően.²⁴

Az éjszaka folyamán a Dél Hadseregcsoport hadművelleti osztályától Merk vezérkari ezredes tájékoztatta Hitlert a IX. SS-hegyihadtest elhatározásáról, aki ugyan ellenvetés nélkül elfogadta azt, azonban úgy határozott, hogy a Südwind-hadművelethez²⁵ beérkezett új kötélekeket nem vehetik igénybe egy esetleges felmentő támadáshoz, mert azok

¹⁸ A Balck-seregcsoport 1944. december 24-én a német 6. hadsereg élén történt parancsnokváltás nyomán, a „Fretter-Pico” seregcsoport átnevezésével jött létre. Nevét Hermann Balck páncélos tábornokról kapta. Állományába a német 6. hadsereg, a magyar 3. hadsereg, majd 1945. március 6-tól a 6. (SS-) páncélos-hadsereg tartozott. *Lexikon* 1997. 34–35. o.

¹⁹ *Ungváry* 2009. 182. o.

²⁰ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 273. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 11. 02. 1945.

²¹ Lásd: Pfeiffer-Wildenbruch szovjet kihallgatási jegyzőkönyve, 1945. február 15. <https://pamyatnarođa.ru> (Utolsó megtekintés: 2017. június 18.).

²² Billnitzer Ernő (Fiume, 1889. június 17. – Budapest, 1976. december 16.) altábornagy: 1944. október 20-ától a Budapest körzetében összpontosított rohamtüzér csoport parancsnoka. 1945. február 14-én szovjet hadifogságba esett, ahonnan 1948 júliusában tért haza. *Szakály* 2001. 56. o.

²³ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 273. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 11. 02. 1945.

²⁴ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 273–7 213 274. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 11. 02. 1945.

²⁵ A garami szovjet hídfő felszámolására indított korlátozott célú német hadművelet. A német 8. hadsereg erői, valamint az I. SS-páncélos hadtest február 17-én indították meg támadásukat, melynek során február 24-ére sikerrel számolták fel a Garam folyó nyugati partján kialakított szovjet hídfőt. A harcok alatt a német alakulatok mintegy 90 szovjet harckocsit és önjáró löveget, valamint 334 löveget lőttek ki vagy zsákmányoltak.

nak rejtve kell maradniuk. Csupán helyi kiségitések voltak engedélyezhetők. Merk vezérkari ezredes ezt február 12-én éjjel 2 óra 15 perckor közölte Grolman altábornaggyal. Hitler ezen elhatározásáról a Balck-seregszoport is tájékoztatták.²⁶

Február 12-ére virradóan – rádiókapcsolat hiányában – a Dél Hadseregszoport továbbra sem rendelkezett közelebbi jelentésekkel a Budapestről kitört erőkről. Tovább súlyosbította a kialakult helyzetet, hogy a déli órákig a felhőzet és köd hátráltatta a légifelderítést, így nem volt megállapítható a budapesti védősereg mozgása.²⁷

A Dél Hadseregszoporttal ellentétben a február 12-én virradóra beálló ködös idő kifejezetten kedvezett a kitörő csoportoknak, mivel azok így viszonylag rejtve tudtak haladni észak-északnyugati irányban. A Billnitzer-csoport – így Bocz Géza és társai – Solymár irányába tartott és 13-14 óra körül érte el a település Buda felé eső részén emelkedő magaslatot. Ekkorra az időjárás is jobbra fordult, ami ettől kezdve a szovjet csapatoknak kedvezett. A szovjet 46. hadsereg jelentése szerint 13 óra 20 perckor egy körülbelül 4000 főből álló gyalogos hadoszlopot fedeztek fel, amely Pesthidegkúttól keletre, a 445-ös magaslat körzetéből haladt északi irányba. A csoportot szovjet repülőgépek támadták meg, ami ezt követően két részre szakadt. Az egyik oszlop Solymár irányában, a másik pedig a településtől délre próbálkozott a továbbjutással.²⁸

A Billnitzer-csoport Solymártól délre átkelt a Paprikás-patakon és a pesthidegkúti téglagyárnál gyülekezett, ahonnan a hegyek irányában folytatták útjukat. Ekkor már német repülőgépek is megjelentek az égbolton, melyek észlelték a kitörő csoportot, s ezt feléjük is jelezték.

A német légifelderítés több északnyugati irányba haladó harcscsoportot észlelt, amelynek alapján a Dél Hadseregszoport vezetésében az a benyomás alakult ki, hogy a fő kitörési irány a pesthidegkúti út–Solymár–Pilisvörösvár–Pilisszántó–Pilisszentkereszt – Pilisszentlélek útvonal lesz. A rendelkezésre álló adatok alapján úgy vélték, hogy az él akkorra már Pilisszentkeresztet is elérhette, így azt feltételezték, hogy a kitörő csapatok a Pilis-hegységen keresztül tesznek kísérletet az orosz vonalak áttörésére.²⁹

Ilyen előzményeket követően a Balck-seregszoport úgy döntött, hogy a 711. gyaloghadosztály Bajnánál összevont, rohamlövegekkel és harcokcsikkal megerősített ezredcsoportját északkeleti irányban, a Pilis-hegységhez csoportosítja át, hogy a kitörő csoportok közeledése esetén felmentő támadást tudjon indítani.³⁰ Ugyanakkor a Billnitzer-csoport – és valószínűleg más kitörő csoportok is – Solymár térségét elhagyva északnyugati irányban haladt tovább, majd Piliscsabától délre nyugati irányba fordult.

Február 13-án a fővárosból kitört csapatok helyzete rádiókapcsolat hiányában és az elégtelen légifelderítési adatok következtében továbbra is tisztázatlan volt a Dél Hadseregszoport vezetése előtt, amely egyedül abban volt biztos, hogy a főváros védői-

A szovjet hadifoglyok száma elérte a 700 főt, míg a halottaké meghaladta a 4000 főt. A német veszteség 6471 fő volt halottakban, sebesültekben és eltűntekben, valamint több mint 150 páncélos esett ki hosszabb-rövidebb időre a harcokból. *Szabó – Számvéber* 2009. 181–183. o.

²⁶ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 274. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 11. 02. 1945.

²⁷ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 282. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 12. 02. 1945.

²⁸ <https://pamyat-naroda.ru>, A 46. hadsereg törzs 0129/Op. sz. harcjelentése a 3. Ukrán Front parancsnokának 1945. február 12-én 19.00 órakor (Utolsó megtekintés: 2016. december 5.)

²⁹ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 275. és 7 213 279. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 12. 02. 1945.

³⁰ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 284. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 12. 02. 1945.

nek nem sikerült zárt egységekben kitörnie Budapestről és így keresztülharcolnia magát. A kitörők kisebb csoportokra bomlottak, és az egyes csoportok nyugati és északnyugati irányban kísérelték meg az átjutást. A légifelderítés előző napi adataival szemben a kitörés fő útvonalának azonban már nem a Pilis-hegység, hanem a Pilisvörösvártól délnyugatra fekvő erdős terep tűnt nyugati irányban.³¹

A reggel folyamán egy kitörő csoport Nagykovácsitól északnyugatra harcba bocsátkozott a szovjet 252. lövészhadosztály részeivel. Az 558-as magaslatot (Kutya-hegy) körülbelül 300 főnyi gyalogság támadta, velük a szovjet 19. lövészhadosztály 315. lövészezrede vette fel a harcot.³² A szovjet csapatok Nagykovácsinál a 8. és 22. SS-lovashadosztályok kötelékéből, Tök és Zsámbék térségében pedig a német 109. páncélosdandár³³ kötelékéből ejtettek hadifoglyokat.³⁴

A Balck-seregcsoport 9 óra 30 perckor jelentette a Dél Hadseregcsoport vezérkari főnökének, hogy az első 30 Budapestről kitörő katona – közöttük három német és egy magyar tiszt – Szomornál elérte a saját vonalakat. A csoport elsősorban a magyar tiszt helyismeretének köszönhetően az átjutást.³⁵

Ez volt az első alkalom arra, hogy a Dél Hadseregcsoport részletesebben tájékozódhasson a kialakult helyzetről. Az átjutottak beszámolóiból az derült ki, hogy a kitörési parancsot nem a megfelelő időben adták ki, és az nem is ért el minden csapatot. Ugyancsak megerősítették, hogy a kitörésre nem zárt egységekben, hanem egymástól független kisebb csoportokban került sor, a járműveket pedig a kapott parancsnak megfelelően még a kitörés megkezdése előtt megsemmisítették. A kitörő csoport Budakeszin keresztül, majd az erdőn át Perbál és Tinnye között jutott el a saját vonalakig. Az utakat ellenséges barikádok torlaszolták el, az épületromok, gépjárműroncsok és löttemek miatt pedig részben járhatatlanok voltak.

21 órakor a Balck-seregcsoport főparancsnoka a Dél Hadseregcsoport főparancsnokával folytatott megbeszélése alkalmával összefoglalta az addigi tapasztalatokat. Az átjutott katonák elbeszélései alapján úgy tudta, hogy a kitört csapatoknak Nagykovácsiban kellett gyülekezniük, ezért feltételezése szerint a település körüli erdőkben lesz a kitörő csapatok zöme és reményei szerint legalább 3000 fő fogja elérni a saját vonalakat.³⁶

A 711. gyaloghadosztály előző nap átcsoportosított megerősített ezredcsoportja a hadseregcsoport balszárnyán, a Pilis-hegységtől nyugatra helyezkedett el. Mivel még mindig nem lehetett biztosan tudni, hogy melyik irányból várható a kitörő csapatok zöme, ezért az ezredcsoportot továbbra is a gyülekezési helyén hagyták.³⁷

³¹ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 293. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 13. 02. 1945.

³² <https://pamyat-naroda.ru>, A 46. hadsereg törzs 130/Op. sz. harcjelentése a 3. Ukrán Front parancsnokának 1945. február 13-án 7 órakor (Utolsó megtekintés: 2016. december 5.).

³³ A 109. páncélosdandárt 1944. július 19-én kezdték szervezni a grafenwöhri gyakorlóterén a szétvert 25. páncélosdandártól roncsaiból. Az alakulatot nem sokkal később Magyarországra vezényelték. A dandár 1944 októberében önállóan került bevetésre, majd 1944. október végén egyesült a „Feldherrnhalle” páncélosdandárral.

³⁴ <https://pamyat-naroda.ru>, A 46. hadsereg törzs 131/Op. sz. harcjelentése a 3. Ukrán Front parancsnokának 1945. február 13-án 13 órakor (Utolsó megtekintés: 2016. december 5.).

³⁵ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 293. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 13. 02. 1945.

³⁶ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 295. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 13. 02. 1945.

³⁷ Uo.

Február 13-án a szovjet 46. hadsereg erőinek nagy részét átcsoportosította és folytatta a kitörő csapatok elleni harcát. 11 órakor a 252. lövészadosztály két lövészere, az 1505. önjáró tüzérezreddel, az 1255. önálló páncéltörő tüzérezreddel és a 4. gárda-gépesítettandár egy harcokocsiszázadával megindult Solymár irányában. 19 órakor a 252. lövészadosztály 932. lövészere Nagykovácsitól 2 km-re délkeletre és a 420-as magaslattól 1 km-re délkeleti irányban állt. A hadosztály 928. lövészere Solymártól délkeletre 0,5 km-re, a 445-ös magaslattól 2 km-re északra, illetve Pilisborosjenőtől délkeletre 1,5 km-re helyezkedett el. A 924. lövészere az előző nap folyamán elért helyzetében maradt Piliscsabától és Klotildligettől délnyugatra.

A 19. lövészadosztály 315. lövészere Telkinél a 262-es magaslaton és az 554-es magaslaton (Kopasz erdő), az 1310. lövészere egy lövészszázalójával az 554-es magaslaton helyezkedett el, másik lövészszázalójával az 558-as magaslatért harcolt. A 32. lövészere egy lövészszázalójával a korábbi körzetében maradt a 289-es magaslattól 1,5 km-re délkeletre, másik lövészszázalójával harcban állt az 558-as magaslatért.

A 11. lovashadosztály a 23. lövészhadtest parancsnoksága alá került, majd Páty és Telki körzetében vonták össze. Ezt követően két lovasezreddel a Telki és Budakeszi közötti erdőket fésülte át, egy lovasezreddel pedig Piliscsaba határát fedezte, illetve a Perbáltól 2 km-re keletre fekvő erdő nyugati szélét. A 2. gárda-gépesített hadtest erőivel a Telki–Piliscsaba vonalra húzódott előre.³⁸

Február 14-én a légifelderítések alapján a Dél Hadseregcsoport továbbra is abban reménykedett, hogy még mindig vannak olyan erősebb kitörő csoportok, melyek a saját vonalak felé tartanak.³⁹ Több helyen kisebb felderítő vállalkozásokkal próbálták kipuhatólni a kitörők helyzetét. Reggel 5 órakor Esztergom térségében a 404-es magaslat körzetéből (Vaskapu) a 386-os magaslat (Dobogó) irányában egy szakasznyi német gyalogság sikertelenül kísérelte meg felderíteni a szovjet peremvonalat, majd 9 órakor Szomor térségében egy gyalogsági század aknavetők támogatásával próbálkozott felderítéssel Anyácsapuszta irányában.⁴⁰

9 óra 15 perckor a Balck-seregcsoport vezérkari főnöke, Heinz Gaedcke vezérőrnagy tájékoztatta a Dél Hadseregcsoport vezérkari főnökét, hogy a légifelderítés német csapatokat észlelt a Pilisvörösvártól és Pilisszentivántól délre lévő hegyes terepen, nagyjából ugyanazon a területen, ahol az előző nap során is.⁴¹

A szovjet jelentések részletesen beszámoltak a kisebb kitörő csoportok útvonaláról. A szovjet 49. gárda-lövészadosztály jelentése szerint február 14-én hajnali 1 óra 30 perc és 3 óra között a kitörő csoportok néhány, 150-200 fős csoportja (összesen nem több, mint 600 fő) elérte Perbál déli határát. Ennek eredményeként egyes csoportok (300-500 főnél nem többen) átjutottak Perbálon és nyugati irányban, a 327-es magaslat (Nyakas) felé folytatták útjukat. A maradékot a szovjet gyalogság és a lovasság tüze megsemmisítette.

Egy másik csoport (maximum 400 fő) kijutott Perbál keleti határába, ahol harcba keveredett a szovjet védelemmel és súlyos veszteséget szenvedett. Ezt követően a kitörő cso-

³⁸ <https://pamyat-naroda.ru>, A 46. hadsereg törzs 044/Op. sz. harcjelentése a 3. Ukrán Front parancsnokának 1945. február 13-án 21 órakor (Utolsó megtekintés: 2016. december 5.).

³⁹ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 301. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 14. 02. 1945.

⁴⁰ <https://pamyat-naroda.ru>, A 46. hadsereg törzs 0134/Op. sz. harcjelentése a 3. Ukrán Front parancsnokának 1945. február 14-én 13 órakor (Utolsó megtekintés: 2016. 12. 05.).

⁴¹ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 301. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 14. 02. 1945.

port megkerülte a települést, és egy része Perbál északkeleti határa felé tört, ahol harcba bonyolódott a 149. gárda-lövészezred hátsó részeivel. A csoport másik fele (nagyjából 250-300 fő) a 327-es magaslat (Nyakas) irányába igyekezett tovább. A Perbálon lévő csoport nagy részét megsemmisítették. Egy részük el tudott menekülni, és különálló, apró csoportok (10-15 fősek) Tinnye környékén bukkantak fel, valamint a Tinnyétől 1,5 km-re délkeletre lévő forrásnál (Török-forrás). Kirvától (ma: Máriahalom) 1 km-re délkeletre a ligetben nagyjából 100 kitörő gyült össze.

Ugyanekkor Tök keleti és déli határát körülbelül 600 fős csoport érte el, amely harcba keveredett a 144. gárda-lövészezred hátul lévő egységeivel és a védelemmel. A csoport egy részének sikerült áttörnie Tök nyugati határába, ahol szétszóródott a szőlőskertek pincéiben, egy másik rész pedig az Anyácsapusztától délre lévő erdő felé tört.⁴²

13 óraker a Budajenőtől északnyugatra lévő erdőből nagyjából 500 főnyi kitörő tört elő a település déli határa felé. A csoportot a szovjet tüzérség és gyalogság, valamint a páncélosok tüze megsemmisítette, kis részük szétszóródott.⁴³

Amint azt a szovjet jelentések is mutatják, február 14-én beigazolódni látszódott a Dél Hadseregcsoport előző napi feltételezése, miszerint a kitörő csapatok érdemben nem a Pilis-hegységen keresztül vezető hosszabb és megerőltetőbb, ugyanakkor talán több sikerrel kecsegtető utat választják, hanem az ellenség által elzárt, de rövidebb nyugati irányt.⁴⁴

Még a délelőtt folyamán egy sikeresen átjutott katonától arról értesült a német I. lovashadtest, hogy a kitörők egy nagyobb csoportja Perbálon gyülekezik. A magát visszaküzdő (Rückkämpfer) azt állította, hogy az ellenség minden erejével a csoport ellen fordult. Ezért a lovashadtest saját elhatározásából úgy döntött, hogy felmentő támadást indít a 3. lovasdandár arcvonalán.⁴⁵ A támadáshoz a 96. lövészzászlóalj is csatlakozott.⁴⁶

Este 20 óra 10 perckor a német tüzérség heves tüzérségi rajtaütést hajtott végre a szovjet 144. gárda-lövészezred hadrendjén, valamint a 149. gárda-lövészezred balszárnyán, majd Szomortól délkeletre támadásba ment át a 144. gárda-lövészezred két lövészzászlóalja ellen. A szovjet aknavető és rakétavető tűz alá vették az észlelt tüzelési pozíciókat, valamint azokat a területeket, ahol az ellenség nagyobb tömörülését figyelték meg.

Február 15-én hajnali 3 óra 45 perckor erőteljes tűzrajtaütést követően a 3. lovasdandár és a 96. lövész-zászlóalj hat harcokcsi támogatásával ismételten megtámadta a 144. gárda-lövészezred állásait. A támadás a lövészezred 4. századát érte. A szűk területen az élőerőfölényben lévő német csapatoknak sikerült éket verni a 4. század hadrendjébe. A szovjet védelemnek a tüzérség, valamint három rakétavető segítségével sikerült visszavernie a támadást, melynek során egy harcokcsit is kilőttek.⁴⁷

Ugyan a vállalkozás eredményeképpen mintegy 50 kitörőnek sikerült az átjutás, a támadó alakulatok súlyos, mintegy 100 fős veszteséget szenvedtek.⁴⁸

⁴² <https://pamyat-naroda.ru>, 49. gárda-lövészhadosztály hadműveleti naplója, 1945. január 1., 18. fölió. (Utolsó megtekintés: 2016. december 5.).

⁴³ Uo.

⁴⁴ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 302. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 14. 02. 1945.

⁴⁵ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 311. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 15. 02. 1945.

⁴⁶ Pohlmann 1959. 355–356. o.

⁴⁷ <https://pamyat-naroda.ru>, 49. gárda-lövészhadosztály hadműveleti naplója, 1945. január 1., 19. fölió. (Utolsó megtekintés: 2016. december 5.).

⁴⁸ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 311. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 15. 02. 1945.

A 3. lovasdandár támadásáról 9 óra 10 perckor tájékoztatta a Balck-seregcsoport vezérkari főnöke a Dél Hadseregcsoport vezérkari főnökét.⁴⁹ Bár az I. lovashadtest értesülései valósnak bizonyultak, a vállalkozás kudarcának következtében felmerült a kérdés, hogy mennyiben lehet célszerű egy hasonló helyi támadás az ellenséges arcvonal ellen, illetve az milyen eredménnyel járna.⁵⁰

Ezzel párhuzamosan a német felderítés éjjel először észlelt saját kitörő csapatot Kesztlöc térségében, tehát olyan csoportot, amely a többivel ellentétben a másik irányban, a Pilis-hegységen keresztül próbálta átküzdeni magát. Ez alapot adott annak a reménynek, hogy további csoportok is lehetnek a Pilis-hegységben.⁵¹ A Dél Hadseregcsoport vezérkari főnöke megjegyezte, hogy ha a saját részek már Kesztlöcön vannak, úgy kilátásba helyezne egy esetleges támadást. Ezt a lehetőséget azonban a Dél Hadseregcsoportnak még meg kellett vizsgálnia. A hadseregcsoport éppen az előbb említett előzmények miatt nem tudta elhatározni magát egy támadásra a Pilis-hegység irányába. A Súdwind hadművelettel összefüggésben a Dunán keresztül indítandó támadást fontosabbnak vélték és nem akarták azt esetleges veszteségekkel vagy késlekedéssel veszélyeztetni. A Dél Hadseregcsoport főparancsnoka ezért csak azzal a feltétellel volt hajlandó beleegyezni egy ilyen támadásba, ha a felderítés erősebb saját csapatokat észlel a Pilis-hegységben.⁵²

Február 15-én Budapest kitört védőiről a német légifelderítés csak kevés adattal szolgált. A nap folyamán az előző napinál lényegesen kevesebb katonának sikerült az átjutás. A Dél Hadseregcsoport szerint egyre jobban csökkent a remény arra, hogy erősebb kötelékek is át tudják küzdeni magukat.⁵³ 17 óra 40 perckor a Balck-seregcsoport első (hadműveleti) vezérkari tisztje jelentette, hogy a légifelderítés már nem észlelt német csapatokat a Pilis-hegységben. Feltehetően a kitörő csapatok a lehető legkisebb csoportokra bomlottak fel, és napközben azért nem adtak magukról jelet, nehogy ellenséges támadásnak tegyék ki magukat.⁵⁴ A Dél Hadseregcsoport főparancsnoka ezért úgy határozott, hogy ilyen körülmények között nem indít támadást a Pilis-hegység irányába.

További átjutók már nem érkeztek a nap folyamán. A Balck-seregcsoport főparancsnoka azon az állásponton volt, hogy saját vállalkozásokkal csak megzavarnák a kis csoportokban átszivárgókat. A Dél Hadseregcsoport ennek megfelelően immár csak a február 17-én, a Dunán keresztül megindítandó támadásra szándékozik felkészülni.⁵⁵

A szovjet bekerítésen sikeresen átjutott kitörők zöme, 624 fő 1945. február 16-ig érte el a saját vonalakat. Becslések szerint ezt követően már csak legfeljebb 80-100 főnek sikerülhetett az átjutás.⁵⁶ A kitörés tehát a védők kevesebb, mint 1,6%-ának sikerült (a február 11-ei létszámhoz viszonyítva). Szovjet adatok szerint például a 46. hadsereg sávjában feb-

⁴⁹ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 310. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 15. 02. 1945.

⁵⁰ Uo.

⁵¹ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 310–7 213 311. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 15. 02. 1945.

⁵² HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 311. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 15. 02. 1945.

⁵³ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 310. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 15. 02. 1945.

⁵⁴ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 311. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 15. 02. 1945.

⁵⁵ HM HIM HL Mikrofilmtár, 628. tek. 7 213 312. felvétel, KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 15. 02. 1945.

⁵⁶ Ungváry 2009. 206. o.

ruár 12. és 15. között 8500 kitörőt semmisítettek meg, és 7083 főnyi legénységet és tisztet, közöttük három tábornokot, három ezredest és 550 egyéb tisztet ejtettek hadifogságba.⁵⁷

Amint azt az idézett adatok mutatják, Budapest védőinek csak töredéke érte el a saját csapatokat. A sikeresen átjutott magyar katonák száma ezen belül minimális. Sorsukról viszonylag kevés konkrétumot ismerhettünk idáig. Az egyik legismertebb vonatkozó forrás Kokovay Gyula visszaemlékezése, amelyet Ungváry Krisztián és Józsa Béla részletesen idéz könyvében.⁵⁸ Ismertségéből kifolyólag itt most nem foglalkozunk részletesen a forrással, azonban fontos megjegyezni, hogy a visszaemlékezés szerzője közel fél évszázaddal később, 1993-ban vetette papírra emlékeit, így az több pontatlanságot tartalmaz. Ezek közül a leglényegesebb, hogy Kokovay tévesen Mányként azonosítja azt a települést, ahol február 14-én elérték a német főellenállási vonalat. Szintén tévesen adja meg ezt a helyet Hídvégi Béla is a vele készült interjúban.⁵⁹ Ezen állításunkat arra alapozzuk, hogy Mány 1945. február 4-én szovjet kézre került,⁶⁰ és ez a helyzet a kitörés idejére sem változott meg. Sem a Dél Hadseregcsoport hadnaplója, sem pedig a szovjet iratok nem tartalmaznak arra vonatkozó utalást, hogy Mány német–magyar kézen lett volna a kérdéses időpontban.

Kokovay ugyanakkor meglehetősen részletesen mutatja be a kitörés nehézségeit, valamint két társát, akik vele együtt érték el a saját vonalakat, őket név szerint megnevezi. Emlékei szerint akkor és azon a helyen rajtuk kívül még hat magyar katonának sikerült az átjutás. Róluk azonban csak annyit jegyez fel, hogy mindnyájan sebesültek voltak. Kokovay csoportját nem sokkal megérkezésük után tovább is szállították. Erről így emlékezett meg: „Tizenegy óra körül a német főhadnagy szólt, hogy egy jármű elvisz bennünket. Egy terepjáró felderítő páncélcsovi belsejébe berakták a sebesülteket, mi hárman meg a tetejére másztunk fel, és a géppuskacsőbe kapaszkodva utaztunk Tarjánba. Innen a sebesülteket mentőautó vitte tovább, mi hárman egy német körletben kaptunk ebédet, este pedig egy teherautó vitt be Tatatóvárosba az ott lévő magyar parancsnokságra.”⁶¹

Bocz Géza hadnagy – mint már említettük – ugyancsak február 14-én sebesülten érte el Tök és Szomor között a saját vonalat. Naplójában a sikeres kijutók között Hajdu Dezső őrnagyon⁶² és Mátis Kálmán főhadnagyon⁶³ kívül megemlíti még Komár Andor csendőr

⁵⁷ <https://pamyat-naroda.ru>, A 46. hds. törzs 046/Op. sz. harcjelentése a 3. Ukrán Front parancsnokának 1945. február 15-én 21 órakor (Utolsó megtekintés: 2016. december 5.)

⁵⁸ Józsa 1999. 162–172. o.; Ungváry 2009. 199–200., 203. o., 205–206. o.

⁵⁹ NEB Videóarchívuma, interjú Hídvégi Bélával, készítette Máthé Áron.

⁶⁰ Offermann – Witte 1998. 361–362. o.

⁶¹ HM HIM HL TGy. 3369. 6. o.

⁶² Hajdu Dezső (Nagykanizsa, 1908. december 5. – Keszthely, 1993. május) hivatásos őrnagy. 1944. szeptember 9-én a 12. tartalékhadosztályhoz osztották be segédtsztként. 1944. november 1-jén őrnaggyá léptették elő. 1945. január 1-jétől zászlóalj parancsnoki teendőket látott el. Részt vett az 1945. február 11-ei kitörésben. Nem sokkal a német vonalak előtt, Tök és Szomor között aknaszilánktól fején, mellkasán és bal combján megsebesült. HM HIM KI 28 356. sz. tiszti okmánygyűjtő.

⁶³ Mátis Kálmán (Hidas, 1914. április 23 – Pécs, 1993. április 28.) főhadnagy. 1943. augusztus 1-jétől mint a 38. árkász század parancsnoka hadművelési területen szolgált. Alakulata megszálló alakulat volt. 1944. május 20-án a 36., 38. és 48. árkász századokból alakult meg a 74/1. utász század, melynek szintén ő lett a parancsnoka. Az alakulat 1944 augusztusáig Pripjet védelmében vett részt, majd a Narev folyóig vonult vissza. Ezt követően a 74/1. utász századot Magyarországon, Nagyvárad térségében majd a Budapestért vívott harcokban alkalmazták. Mátis a kitörés során 1945. február 14-én Szomornál megsebesült. HM HIM KI 65 430. sz. tiszti okmánygyűjtő.

hadnagyot⁶⁴ és Gazdag István honvédet⁶⁵ is. Utóbbi további sorsáról nem tudunk többet, azonban a kitörés során mind a négy tiszt súlyosan megsebesült. Őket Kokovayhoz hasonlóan előbb Tarjánba, majd Tatatóvárosra szállították. Bocz csoportja innen került később Győrbe. A két leírást egybevetve feltételezhető, hogy Kokovay és Bocz nagyjából egy időben és azonos területen érhetette el a német vonalat. Továbbá, ha a Kokovay által leírt domborzati viszonyokat rávetítjük a térképre, látható, hogy az a Tök és Szomor közötti területre is ráillik. Mindezek alapján megerősítve látjuk azon véleményünket, hogy Kokovay tévesen adta meg azt a települést, ahol a saját vonalakat elérte.

A saját vonalakat sebesülten elérő magyar katonákat február 15-én betegszállító vonaton Győrbe irányították, ahová másnap érkeztek meg. Itt az Apáca utcai orsolyita iskolában berendezett 18. számú tábori kórházba kerültek. Néhány nappal később ide került Ince Antal karpaszományos őrvezető is, aki szintén sebesültként jutott át az ostromgyűrűn, így az itt ápolat magyar kitörők száma ötre emelkedett.

Bocz Géza megemlékezett arról, hogy többször újságírók keresték fel őket: „Az újságok cikkeket közölte rólunk. Naponta számtalanszor kellett elismételniük élményeinket. Rengeteg katona-, csendőr- és rendőrtiszt volt nálunk. Emellett a civil hatóságok és lakosok is látogattak. Mindenkinek volt valakije Pesten, akár civil, akár katona” – jegyezte fel naplójában február 26-án. A sebesülteket Magyarffy Gyula főispán is meglátogatta, aki a *Győri Nemzeti Hírlap* hasábjain szőlitotta fel a város közönségét, hogy lássák el adományokkal a sebesült kitörőket.⁶⁶ Felhívása nem maradt eredménytelenül, amit az adományokról beszámoló újságcikk is bizonyít.⁶⁷ A napilap a hozzátartozók megnyugtatására közölte a kórházban fekvő kitörők névsorát is,⁶⁸ valamint elbeszélések alapján több propagandacikket is megjelentetett Budapest ostromáról.⁶⁹

A Győrben ápolat sebesültek állapota fokozatosan javult, néhány hét múlva már a városba és moziba is kimehettek. A szovjet csapatok közeledtének hírére március 23-án útnak indultak a szombathelyi 523. hadikórházba. Innen később Kőszegre utaztak, majd március 28-án itt lépték át az országhatárt. A háború hátralévő részében Bocz Géza és sebesült társai továbbra is egészségügyi kezelést kaptak. A háború vége a bajorországi Gangkofenben érte őket 1945. május 2-án.

⁶⁴ Komár Andor (Budapest, 1915. – ?) csendőr hadnagy. A kitörés során, 1945. február 14-én lábain aknaszilánktól megsebesült. HM HIM HL III. 110. M. kir. 539. sz. hadikórház 935. dob.

⁶⁵ Gazdag István honvéd Hajdu őrnagy zászlóaljának tágabb törzsébe volt beosztva kocsisként. Személyére vonatkozóan nem rendelkezünk további adatokkal, a kitörés utáni további sorsa ismeretlen. Az úgynevezett Hajdu-csoport 1945. január második felében – február elején (a közelebbi időpont sajnos nem ismert) egy szűkebb (3 tiszt/12 fő legénység) és egy tágabb zászlóaljtorzsból (2 tiszt/17 fő legénység), továbbá két szakaszból (1 tiszt/29 fő legénység) állt. A zászlóalj állományába összesen hat tiszt és 58 főnyi legénység tartozott, ebből a harcos állományt három tiszt és 41 főnyi legénység alkotta. Itt mondunk köszönetet Mátis Péternek, aki a Hajdu-csoport névsorát a rendelkezésünkre bocsátotta.

⁶⁶ Boldog órák a tábori kórházban. *Győri Nemzeti Hírlap*, X. 44. sz. (1945. február 24.) 2. o. Lássuk el mindennel a budai harcokból Győrbe került sebesülteket és kórházukat. Felhívás a győri társadalomhoz! *Győri Nemzeti Hírlap*, X. 40. sz. (1945. február 20.) 1. o.

⁶⁷ Köszönetnyilvánítás. *Győri Nemzeti Hírlap*, X. 47. sz. (1945. február 28.) 4. o.

⁶⁸ Budapestről kitört Győrött ápolat sebesült hőseink névsora. *Győri Nemzeti Hírlap*, X. 44. sz. (1945. február 24.) 3. o.

⁶⁹ Páncélkocsikra kötött gyerekek. *Győri Nemzeti Hírlap*, X. 44. sz. (1945. február 24.) 2. o.; Budapest hősi védelmének utolsó napjai. *Győri Nemzeti Hírlap*, X. 52. sz. (1945. március 6.) 2. o.

Bocz Géza naplója

Amint azt már a bevezetésben említettük, a naplóíró 1945. január 1-jétől 1945 októberéig vezette feljegyzéseit. Az íráskép, valamint a napló korai szakaszának tagoltsága és szép megformázottsága alapján arra következtethetünk, hogy Bocz Géza Budapest ostromára és a kitörésre vonatkozó bejegyzéseket közvetlenül az események után, valószínűleg a hosszan tartó kórházi ápolás során öntötte végleges formába és jegyezte le. Feltételezhetjük, hogy már korábban, az eseményekkel egyidejűleg készített rövidebb feljegyzéseket, amelyeket később felhasznált a letisztázott változathoz. A naplóíró a későbbiek során tollát ceruzára cserélte, és írásképe jelentősen romlott. Utóbbi egyrészt arra utal, hogy a naplóbejegyzések már valós időben keletkeznek, másrészt közvetve a hadifogság körülményeit is jellemzi.

Hazatérésekor naplóját az ausztriai Riedben hagyta, ami innen került jelenlegi birtokosához, Melegh Imréné Bartal Máriához az 1990-es években.⁷⁰

Amint azt már a bevezetőnkben jeleztük, jelen forrásközlésünkben a naplónak Budapest ostromára és a kitörésre vonatkozó részeit adjuk közre. Ennek elsősorban terjedelmi okai vannak. A közreadás során Sipos Péternek a XX. századi források kiadására vonatkozó ajánlásai⁷¹ alapján jártunk el.

A szöveget a hatályos akadémiai helyesírási szabályzat előírásainak megfelelően közöljük. A korrektúra során pótoltuk a központozási fogyatékoságokat, illetve kijavítottuk a helyesírási hibákat és betűcseréket. Ugyanakkor a régies szóalakokat és kifejezéseket megtartottuk. Az olvashatóság kedvéért a szövegben előforduló rövidítéseket feloldottuk. Az egyes fogalmakat és helyszíneket magyarázó jegyzetekkel láttuk el. Ugyanígy lábjegyzetekben fűztünk életrajzi adatokat a naplóban szereplő személyekhez.⁷²

MELLÉKLET

Bocz Géza hadnagy naplója Budapest ostromáról és a kitörésről

Budapest, 1945. január 1.

Kőbányán a fővárosi szőlőtelepek melletti temetők⁷³ területén nagy harc folyik. Az oroszok nagy erővel támadnak. Itt hullanak el gyalogezredünk maradványai. Igen sok a halott, még több a sebesült. Emellett sok magyar a harc befejezését választotta és megadta magát.

Ekkor az ezred összekötő tisztje voltam.

⁷⁰ Melegh Imréné Bartal Máriának ezúton mondunk köszönetet azért, hogy rendelkezésünkre bocsátotta ezt a rendkívül értékes forrást

⁷¹ Sipos 2000. 171–184. o.

⁷² Munkánk során pótolhatatlan segítséget kaptunk Bonhardt Attilától, Szabó Pétertől, Számvéber Norbertől és Ungváry Krisztiántól, akik nélkül ez a publikáció nem jöhetett volna létre. A tanulmányhoz mellékelt térképért Hatala Andrásnak vagyunk hálásak. A vezető tanulmányhoz felhasznált orosz nyelvű iratok magyarra fordításáért Holló-Vaskó Vendelnének és Ványai Mártonnak tartozunk köszönettel.

⁷³ A szovjet 18. gárda lövészhadtest alakulatai 1945. január 1-jén foglalták el az Új köztemetőt (más néven: Rákoskeresztúri új köztemetőt)

13 h körül a Fővárosi szőlőtelepen hagytam Szemes ezredes⁷⁴ urat. Fontos, ellenség kezébe nem kerülhető írásbeli parancsokat vittem hátra. Éppen hogy kiértem a Jászberényi útra. Erősen lötték. Ekkor változtatott tüzelőállást Kiss József százados⁷⁵ aknavető századával a temető északi területéről Drasche téglagyár⁷⁶ területére.

Már elhagytam a téglagyárat. Balról sörgyár,⁷⁷ jobbról üres terület. Az oroszok Sztálin-orgona⁷⁸ tüzevel készítették elő támadásukat. Csak úgy porzott a téglagyár és a sörgyár területe! Meghúzódtam a kőfal mellett. Jégeső módjára esett rám a sok törmelék. Közél három órán keresztül tettem meg az utat a Körösi Csoma Sándor utcáig. Még az orosz repülők is géppuskázták az utat.

Kifulladásra és kiizzadva érkeztem a Liget utcába. Itt laktak ezredünk katolikus tábori lelkészének szülei. Innen együtt mentünk a Hungária körúton lévő ezredirodába. (30–32 szám.)

Repülő támadás közben érkezünk meg.

Este motorkerékpárral mentem vissza Ezredes úrhoz. A sörgyár pincéiben találtam meg. Szomorúan vettem tudomásul, hogy ezredünk már csak pár emberből áll.

Éjjel Szilágyi századossal⁷⁹ vállalkozást hajtottunk végre. A fővárosi szőlőtelepen maradt Ezredes úr személygépkocsija. Ki akartuk hozni. Azonban vállalkozásunk nem sikerült. Holdvilágos éjszakán a fehér terepen mihelyt megmozdultunk, máris odatüzeltek. Egy magyar hősi halottra bukkantunk. Kivettem iratait és elhoztam.

Budapest, 1945. január 2.

Kora hajnalban értem vissza a Hungária körútra motorkerékpáron. Egész nap alszom. Csak az aknák robbanására ébredek fel minduntalan.

Erős egész napos repülő támadás.

Budapest, 1945. január 5.

Kőbánya elesett. Arcvonalunk már a Hungária körút vonalában van.

Parancsot kaptunk, hogy az ezredirodával és vonatrésszel⁸⁰ települjünk át a Magdolna utcába és környékére.

⁷⁴ Szemes Árpád (Hosszúpályi, 1898. február 14. – Budapest, 1965. december 16.) hivatásos ezredes. 1944. november 1-jén ezredessé léptették elő, majd december 16-tól a m. kir. 38. gyalogezred parancsnokává nevezték ki. 1945. február 12-én Budapesten (a Lánchíd utca 5. sz. alatt) szovjet hadifogságba esett, ahonnan 1948. június 28-án bocsájtották el. HM HIM HL AKVI 2488.

⁷⁵ Itt minden bizonnyal: Kiss József III. (Vásároszentgál, 1911. április 1. – ?) százados. A 38. gyalogezred II. zászlóaljának parancsnokaként 1943. augusztus 5-étől teljesített hadiszolgálatot. 1944. július 24-én Lomazy-nál megsebesült. HM HIM HL Kitüntetési javaslatok, 284 a. csoport, 9. folyószám.

⁷⁶ Az egykori Drasche Gőztéglagyár.

⁷⁷ Az egykori Dreher-Haggenmacher Első Magyar Részvényserfőzde.

⁷⁸ Szovjet tüzérségi fegyver a II. világháborúban. A rakétaformájú farkstabilizátoros lövedékeket tehergépkocsira vagy T-60 harckocsira szerelt egyszerű indítósinékről elektromos úton indították. Lőtávolsága a lövedékek kaliberétől függően 2,5-8,2 km volt. A Sztálin-orgona elnevezést a lövedékek változó hangú sivítása alapján a német katonáktól kapta. *Lexikon* 1997. 48. o.

⁷⁹ Szilágyi Imre (Kaposvár, 1910. november 6. – ?) hivatásos százados. 1943. november 1-jétől 1945. januárjáig a 38./II. zászlóalj kötelékében hadműveleti területen szolgált. HM HIM KI 56 515. sz. tiszti okmánygyűjtő.

⁸⁰ A csapatvonat szállította mindazon anyagi eszközöket, amelyre a csapatoknak (ezred, zászlóalj, önálló osztály) ütközetek, menetek és elhelyezések során szüksége lehetett. *Lexikon* 1997. 474–475. o.

Erős ellenséges aknavető tűzben hajtottuk végre az áttelepülést. Vonatunk megcsapant. A Ferenc József laktanyában⁸¹ volt eddig. A tegnapi bombázás alkalmával egyik kocsiszínünket telitalálat érte: 10 ló és 5 országos jármű⁸² ment tönkre.

Hajnalban érkezünk a Magdolna utcába. Gyorsan beszállásoltunk. Sámson főhadnaggyal⁸³ egy kis tanárnőnél kaptunk szállást. Pálházy Irén⁸⁴ hűgával és szüleivel lakott együtt.

Kellemes pár nap következett számomra. Megszerettek és mindennel elláttak. Legízletesebb kedvenc ételemet készítette el maga Irénke. Még gondolataimat is kitalálta. Azóta sem voltam ilyen kedves helyen.

Irénnel hamar jó barátságot kötöttem. Nem mondható szépségnek, de szőke hajával, komoly és csinos megjelenésével egyszerre megragadja az ember figyelmét. Finom lelkű és igen képzett kislány. Kissé összetört volt. Előző napon temették a bátyját, aki Csepel-szigeten halt hősi halált mint haditudósító.⁸⁵

Szimpátiánk a második napon hosszú-hosszú csókban találkozott.

Nekem nem szabad jó helyen lennem sokáig. Katonai időm alatt mikor valahol jó dolgom lett, tovább kellett mennem. Most is így jártam.

Ezredparancsnokságunk a Sándor utcában volt.

Parancsot kaptam, készítsék elő szállást a Városházán vagy az egyetemeken.

Végül az Arany János utcába települtünk át. Minden hely foglalt. Legjobban ép házakban a németek voltak. Többi helyen rengeteg menekült, kibombázott polgári egyén és katona van. Az elszállásolásra kevés a lehetőség. A belváros teljesen össze van bombázva.

Budapest, 1945. január 6.

Reggel elmentem Irénhez. Ma feltűnően csend volt. Egy lövés nem hangzott el. Az utcákon megelevenedett az élet. Elegáns hölgyek, finom kiborotvált arcú urakkal mentek sietve. Kellemes illatfelhőt hagytak maguk után. Kicsit elkeseredtem ennek láttára. Önkéntelenül is eszembe jutott, miért is vagyok én is a harcolók között, mikor annyi fiatal, erőteljes férfi otthon él az óvóhelyeken, akiknek a legfontosabb dolguk, hogy kényelmesen megvárják a háború végét, mi pedig harcolunk a legnehezebb körülmények között, vérünk éretttük. De amint az emeletes épületek között mendegéltem, elhessegettem ezeket a gondolatokat és arra gondoltam, mégis harcolnom kell, meg kell mutatnom, hogy én védem és merem védeni hazámat s annak fővárosát. És büszkeséget éreztem, hogy én is fővárosunk védői közé tartozom.

Irén már várt. Olyan boldog volt, mikor beléptem! Össze-vissza csókol, nyakamba ugrott, és boldog volt, hogy mellette voltam. Náluk ebédeltem, uzsonnáztam. Csak este jöttem vissza.

⁸¹ Ferenc József lovassági laktanya, ma a Készenléti Rendőrség bázisa.

⁸² A m. kir. honvédség málházási rendjében rendszeresített egy vagy két ló erejével húzott szállító eszköz. *Lexikon* 1997. 352. o.

⁸³ Itt valószínűleg Sámson Imre főhadnagyról lehet szó (Született: 1910, anyja neve: Stocker Mária). Személyére vonatkozóan nem rendelkezünk további adatokkal.

⁸⁴ Személyére vonatkozóan nem rendelkezünk további adatokkal.

⁸⁵ Pálházi (Punka) Gyula (Budapest, 1910. október 27. – Budapest, 1944. december 25.) karpaszományos honvéd. Mint a m. kir. 3. haditudósító század katonája sérülés következtében hősi halált halt. *Bús – Szabó* 2001. 837. o.

Kellemetlen meglepetés várt. Ezredünket felszámolták. Maradt vagy harminc s egy-néhány honvéd. Ezekből alakítottam egy nehézfegyver szakaszt géppuskákkal. Parancsot kaptam, holnap vonuljak be Bodajky alezredeshez⁸⁶ az Aggteleki utcába.

Bodajky alezredes ekkor gyűjtő parancsnok volt. A helyzet az volt, hogy az arcvonalból a honvédség nagy része átment az oroszhoz, átöltözött civilbe és óvóhelyeken maradt (ebben a pesti lakosságnak van főszerepe, mert a katonák között ők vitték a propagandát az átöltözésre. Valóban kérték a katonákat, öltözzenek át, adnak ruhát, élelmet, ott maradhatnak az óvóhelyen, csak hagyják abba a harcot) vagy úgy, egyenruhában cselengett. Járőrök cirkáltak az utcákon és igazoltattak mindenkit. Összeszedték a katonákat, villamoskalauzokat s vezetőket, hungaristákat s egyéb csellengő embereket és gyűjtőbe szállították. Bodajky pedig összegyűjtött egy századot, már küldte is az arcvonalba. Ilyen helyre kaptam én is – sajnos – irányítást. De érthető, mert a 12. hadosztálynak is csak a törzse maradt. Nálam csak az volt a helyzet, hogy géppuska mellé lovászokat, szakácsokat, gh-belieket, írnokokat adtak. Alig egy-kettő értett hozzá.

Budapest, 1945. január 7.

Délelőtt indultunk el. Természetesen útba ejtettem Irénéket. Bár csak egy fél órára tértünk be, mégis késő délután lett, mikor elindultam tőle. Szívesen maradtam. Olyan jól esett a puha meleg otthon s a dédelgetés.

Sötétben érkeztem Bodajkyhoz. Már várt. Jelentkeztem, felvételeztem és vártam a parancsot. Éppen ekkor gyülekezett egy gyalogszázad is. Ennek parancsnoka lett Szilágyi százados.

Budapest, 1945. január 8.

6h-kor riadó! Parancsot kaptam az indulásra. Szilágyi századosnak vagyok alárendelve, parancsot adott századának és az én szakaszomnak az indulásra. Gyülekezés helyéül a régi ezredirodánkat jelölte meg a Hungária körút 30–32 sz. alatt.

Mi ketten motorkerékpáron mentünk. Előbb leszaladtunk Irénhez. Akkor jött fel az óvóhelyről. Tudomására hoztam, megyek a vonalba tovább harcolni. Erre egész kétségbe esett. Fájdalmas vonások ültek ki az arcára. Valahogyan éreztük, nem találkoznak többé. Úgy könyörgött, kért, adjam oda a pisztolyomat, hadd löje agyon magát, nem akar az oroszok kezére kerülni. Persze nem adtam oda. Hosszú, forró csókban búcsúztunk el.

A Keleti pályaudvarnál értem el a szakaszomat. Leszálltam a motorkerékpárról. Szilágyi pedig (kicsit ittas volt, mint mindig) visszament, mert elfelejtette, kinél és hol kell jelentkezni.

Az Asztalos Sándor utcában hatalmas aknatűz fogadott. Hátrafelé lezárták az utat aknavető tüzükkel, nem volt más tennivalónk, mint előre menni.

Rendeltetésemel értem nagy nehézen. Lassan szivárogtak az emberek. Szomorú tény, hogy ekkor 1 halottam és 15 sebesültem lett. Bekötöttem és elhelyeztettem [öket]. Elszállításukról nappal szó sem lehetett. Közben két lőszer kocsim is megérkezett.

Géppuskáimmal öntevékenyen állásba mentem.

⁸⁶ Bodajky (Polczer) Lajos, vitéz (Bodajk, 1893. március 29. – ?) hivatásos alezredes. 1944 szeptemberében a m. kir. 12. tartalékhadosztályhoz vezényelték. 1945 februárjában szovjet hadifogságba került. HM HIM HL AKVI 4093.

Budapest, 1945. január 9.

Szilágyi százados nem jelentkezik. Már csak pár sebesültem van. A többit éjjel elszállítottam kocsikon. Kértem sebesült szállító gépkocsit, nem adtak, mert féltik. Ez a mentalitás. Inkább az emberek pusztuljanak el, vérezzenek el, csak a gépkocsi maradjon meg.

Élelmet nem kapok. Nincs nekik, mert az élelmezési osztály most települ át. Helyét nem tudják. Jellemző!

Pár emberemet az óvóhely kedves lakói élelmezték.

Öntevékenyen felvettem hát az összeköttetést a kenyérgyárban⁸⁷ lévő német páncélgránátos zászlóalj parancsnoksággal.⁸⁸ Feladatokat kaptam.

Ezen az óvóhelyen ismerkedtem meg Bódog László miniszteri titkárral⁸⁹ és végtelemül bájos kis feleségével. Egy példa! Egész fiatalember, és nem harcol. Hazája megvédése abban merül ki, hogy vigyáz ifjú neje.

Ettől eltekintve jóba lettem Nellyvel. Megállapítottam, nem hozzávaló. Állandóan nézeteltérés van közöttük. Ezért is költöztek Nelly szüleihez, ide Zuglóból. (Szakmáry utca.) Igen intelligens fiatalasszony. Ő is ellátott minden jóval. Rokonszenvünk találkozott. Sokat beszélgettünk. Csak az volt a baj, hogy a férje állandóan örködött felette.

Egész nap erős aknavető tűz feküdt a környéken. Házunkat öt találat érte.

Budapest, 1945. január 10.

Semmi összeköttetés, semmi élelem. Nappal minden mozgás szünetel. Bombáztak. Bombatalálat nem ért, csupán felderítették géppuskámat és foszforos lövedékkel és robbanóval lőttek be a szobába. Állást kellett változtatnom. Sebesülés nem történt.

Sötétedéskor a 12. hadosztályhoz jelentést küldtem. Senkihez sem tartoztam tulajdonképpen, így a hadosztályunkhoz fordultam. Ügyes kis hírvivőmet Irénhez is elküldtem.

21 h-kor érkezett vissza hírvivőm parancsal és csomaggal.

A hadosztálytól Irmay vezérkari százados⁹⁰ írt. Parancsot kaptam, még ma jelentkezem egységgel Hajdu Dezső őrnagy úrnál, akinek a Nemzeti Sportcsarnokban⁹¹ van a harcálláspontja. Ott kapok további parancsot, élelmet, lőszert. Egyébként jelentésemben feltüntetett öntevékeny magatartásomért elismerését, dicséretet adott. Igen meg van velem elégedve.

Iréntől meleg hangú levelet kaptam. Bevallja, érzi, hogy megszeretett és igen hiányzom neki. Félt, hogy valami bajom történik s kér, nagyon vigyázzak. Levele mellé kis csomagot is mellékel, benne rumos feketét, kávészirupot, mert erősen köhögök, sonkás kenyeret és likórt. Még stapedit is küldött. Nagyon jól esett ez a féltő gondoskodás.

Ezután elbúcsúztam a kedves háziaktól, megköszönve jóságos vendégszeretetüket. Nellytől is elbúcsúztam. Könnyei peregtek bájos arcán. Kért, ha egyszer minden jóra fordul, akkor keressem fel okvetlen, mert látni akar. Kikísért. És a sötétben megsimogattam

⁸⁷ Az egykori Fővárosi Kenyérgyár a Százados utcában állt. A gyár nagy részét 2009-ben bontották le.

⁸⁸ Itt minden bizonnyal a 66/II. páncélgránátos zászlóaljról van szó.

⁸⁹ Személyére vonatkozóan nem rendelkezünk további adatokkal.

⁹⁰ Irmay (Jesina) Ferenc (Nyíracád, 1914. július 31. – ?) hivatásos százados. 1943. február 15. és 1944. november 1. között a m. kir. Honvéd Hadiakadémia hallgatója. Ezt követően a m. kir. 12. tartalékhadosztály I.a. vezérkari tisztje. 1945. február 12-től 1947. július 22-ig szovjet hadifogságban volt. HM HIM KI 7234. sz. tiszti okmánygyűjtő.

⁹¹ Ma: Gerevich Aladár Nemzeti Sportcsarnok. Eredeti elnevezése Horthy Miklós Nemzeti Sportcsarnok, 1941-ben épült.

lány, gesztenyebarna haját. Magamhoz öleltem. Karcsú derekát átfogtam. Hozzám simult. Meg akartam csókolni, de éppen akkor nyílt az ajtó és a kiömlő fény megakadályozott.

Úgy 23 h 30' tájékkán érkeztem a Sportcsarnokba. A Keleti pályaudvarig bizony szökelleve mentük. Egyik tornateremben csomó legénységet és tisztet találtam. Itt találkoztam vitéz Kocsis Lajos főhadnaggyal.⁹² Aknavető századparancsnok volt.

Átmentem Hajdu őrnagyhoz és jelentkeztem. Persze az élelem itt is elmaradt. Még szerencse, hogy délután a kenyérgyárban több kenyeret vettem fel. Ezt ettük. Elszállásoltam és nyugovóra tértem.

Budapest, 1945. január 11.

Beosztást nyertem a 66. német páncélgránátos ezredbe. Jelentkeztem Schöning őrnagnál,⁹³ aki ezredparancsnok volt. Beosztott egyik zászlóaljába, Hasenbein századoshoz.⁹⁴

Kedves, jó modorú úriember, de emellett kemény katona. Vasfegyelem uralkodik zászlóaljában. Félnék [tőle], de bátorsága és gondoskodása miatt igen szeretik.

A Nürnberg utcában⁹⁵ voltam állásban géppuskáimmal. Harcálláspontom a Thököly út és Nürnberg utca sarkán volt egyik géppuskámnál.

Az oroszok előszivárogtak. Irányzóm tűz alá vette [öket]. Erre az oroszok páncéltörő ágyúval feleltek. A fal beomlott a szobába. Két kezelőm és az irányzóm megsebesült, rájuk esett a törmelék, és zúzódást szenvedtek. Kórházba kellett szállítanom [öket]. Erre magam álltam a géppuskám mellé és addig lőttem, míg a németek ellentámadással vissza nem vetették az ellenséget. Jórésze az elesetteknek román volt.⁹⁶

Estére kimondott esatató volt az egész Nürnberg utca, de ekkor halálos csend volt, csak az orosz hangszórók ordítottak s szólt a magyar hangmez. *(Falu végén nem füstöl a kémény.)* Legényem bevásárolt élelmet. Az egyik házból felhívtak. Egy dr-kisasszony, aki a japán követségen volt titkárnő, hívott meg. Megvacsoráztam, s jól beliköröztem, teáztam. Megköszönték segítségemet. Ugyanis délelőtt a Thököly úton jött a kisasszony vőlegénye hozzá. Orvos volt egyébként. De nem ért el hozzá, mert pont az utcasarkon hasba lötték. Én szállítottam el a kórházba. Hát ezért hívtak.

Budapest, 1945. január 12.

Hajnalban visszavétel. A Thököly út- és a Stefánia úton húzódott vonalunk.

Délelőtt nagy bombázás volt. Mind a hat lovam áldozata lett kocsijaimmal együtt. Ekkor Hasenbein harcálláspontján voltam, mert hivatott. Ekkor láttam, hogyan tud ren-

⁹² Kocsis Lajos, vitéz (Radvány, 1913. november 2. – ?) hivatásos főhadnagy. 1944. szeptember 21-től november 22-ig nyaklövéssel az 553. sz. hadikórházban kezelték. Ezt követően egészségügyi szabadság nélkül visszakérült csapattestéhez, a m. kir. „Béla király” 8. honvéd gyalogezred III. zászlóaljához, amellyel részt vett Budapest ostromában. 1945. február 12-től 1947. július 22-ig szovjet hadifogságban volt. HM HIM KI 49 183. sz. tiszti okmánygyűjtő.

⁹³ Schöning, Wilhelm (1908. június 8., Gumbinnen – 1987. november 2., Bochum) tartalékos alezredes. A német 66. páncélgránátos ezred parancsnoka. 1945. január 21-én megkapta a Tölgyfalombokat a Vaskereszt Lovagkeresztjéhez. A kitörés során, 1945. február 14-én súlyosan megsebesült, a háború végét egy kórházban élte át. A szovjet hadifogságból még 1945 októberében hazatérhetett.

⁹⁴ Hasenbein, Erich (Königsberg, 1916. június 29.) százados, a 66/II. páncélgránátos zászlóalj parancsnoka. 1945. január 16-án a Német Aranykeresztrel tüntették ki. A kitörés során ismeretlen helyen és időben fogságba esett, később az NSZK-ban élt. Az adatokért Ungváry Krisztiánnak mondunk köszönetet.

⁹⁵ Ma: Ilka utca, XIV. kerület.

⁹⁶ Itt valószínűleg a román 19. gyaloghadosztály 96. gyalogezredének elesett katonáiról lehet szó.

det tartani ez a zászlóaljparancsnok. Bejött három soldat.⁹⁷ Elhagyták állásukat, mert jöttek az oroszok. Megkérdezte mindegyiket, hány orosz látott. Hebegtek hetet-havat, egyik kettőt, másik hármat, négyet látott. Erre lekevert egy-két pofont hatalmas tenyereivel. Hogy ijedhet meg és hagyhatja el helyét egy német Wehrmacht-beli katona, mikor három-négy orosz lát! Visszazavarta őket. Segédtszjtje máris írta a feketekönyvbe. Nem kapnak már szabadságot ezért. Az oroszhoz nem mernek átmenni. Visszamentek hát helyükre.

Visszamentem hát én is. Este nagy harc fejlődött ki. Egyik géppuskám megsemmisült teljesen, a másik fogságba esett.

Éjjel nagy visszavétel volt. Az arcvonalunk a Lövölde tér–Rottenbiller utca vonalában húzódott. Itt volt még egy géppuskám és két golyószóróm. Ezen rajaimat századokhoz osztották be. Harcálláspontom az egyik század parancsnokánál volt, Wunderling német hadnagynál.⁹⁸ Együtt voltunk az Isabella utcában.

Budapest, 1945. január 13.

Egész nap bombáztak, géppuskáztak. Meg sem lehetett mozdulni. Két hírvivőm megsebesült.

Este harcálláspontunkat a Postapalotával⁹⁹ szemben lévő iskolába helyeztük. Arcvonalunkat igen erősen támadták az oroszok. Egy-két háztömböt elfoglaltak a rusz-
kik. Ellentámadást hajtottunk végre, de bizony nem tudtuk visszavenni. Ott is maradt az utolsó géppuskám és egy golyószóróm. Így visszajöttünk pár házzal. Elküldtem egy hírvivőt a Magdolna utcába, Irénhez, de már nem tudott eljutni. Ott már oroszok voltak. Igen sajnáltam szegény kislányt.

Budapest, 1945. január 14.

Egész nap bombáznak, géppuskáznak az orosz repülők. A zászlóalj bal szárnyán ismét támadtak. A házakat összekötő pincéken szivárogtak a hátunk mögé. Élénk tüzharc a nap folyamán.

Budapest, 1945. január 15.

Este visszavétel. Hangtalanul váltunk le az ellenségtől. A Király utcán mentünk keresztül a romhalmazok és égő házak között. Kiegészíttek a házak.

A városházán találkoztam Hajdu őrnagy úrral és Mátis főhadnaggyal. Jelentettem, hogy embereim elfogytak. Az utolsó sebesülteket most hozattam hátra német páncélgépkocsival. Hasenbein megköszönte szolgálatomat és parancsot adott őrnagy úrnál való jelentkezésemre. Elbúcsúztam Wunderling hadnagytól is. Igen melegen szorítottunk kezét. Nagyon sajnálta, hogy el kell válnunk.

Őrnagy úr és Kálmán harcálláspontjukat a Veres Pálné utcába helyezték át.

Budapest, 1945. január 16.

A csoporttörzsszel a Havas utcában lévő leánykollégiumban helyezkedtünk el. Még volt itt nyolc-tíz egyetemi hallgató kislány. Református Kollégium¹⁰⁰ volt.

Egész nap bombáztak. Végre egy napot pihentem. Most kezdtem érezni a fáradtságot csak igazán. Éreztem egy elkövetkező betegség jelét.

Itt ismét jó dolgunk volt. A sok úrilány s úriasszony vacsorával, ebéddel látott el.

⁹⁷ Soldat (német): katona.

⁹⁸ A napló szerzője valószínűleg tévesen jegyezte fel a német tiszt nevét. Lásd: 102. sz. lábjegyzet.

⁹⁹ A Dob utca 75–81. szám alatt található Budapesti Postaigazgatóság székházát nevezték Postapalotának.

¹⁰⁰ A Havas utca 6. szám alatt volt a Lórántffy Zsuzsanna Egyesület székháza. A református vallási nőegyletnek ugyanitt lánykollégiuma is működött.

Este beszélgettem a lányokkal. Volt köztük egy igen édes kislány. Szőke szépség. Gyógyszerésznek készült. Vele foglalkoztam egész este. Geley Ildikónak hívták. Egy orvos professzor lánya. Kicsit önteltség tőlem, de itt is hódítottam.

Itt aztán alkalmam volt jól megmosdani. Kellett is, mert bizony csak úgy hemzsegett bennem is a sok tetű.

Budapest, 1945. január 18.

Tegnap a Kálvária téren igen nagy harc folyt. Wunderling hadnagy egész századával fogságba került. Hasenbein tigrisekkel¹⁰¹ megkísérelte egy ellentámadás során Wunderling felmentését, de nem sikerült.¹⁰² Hiába, a jó Isten vigyázott rám. Hát én is ott lehettem volna, akkor most nem élnék vagy pedig fogságban sínylődnék.

Egész nap bombáztak. Olyan zenebona volt, mintha földrengés lett volna.

Este újra visszavétel. A városházára mentünk. Oda, ahol két héttel ezelőtt a nagyon magas rangú katonai- és rendőrtisztek a német tisztekkel részegre itták magukat, folyt a bor, a sör és a pezsgő. Nekünk pedig nem jutott még élelem sem. A lovak bent álltak a huzatos kapualjakban, üzlethelységek kirakataiban, espressókban, és a fennhagyott függönyöket, szőnyegeket, ajtófélfákat rágták, papírdarabokkal éltek.

Mindenütt, a Váci utcában, a Vilmos császár,¹⁰³ Kossuth Lajos utcában, Rákóczi úton és környékén minden romhalmaz. Égő házak, füst, az utcákon temetetlen hullák, lőtettek, elszórt felszerelések. Kerülgetve, romok között jutottunk el a Városházára.

Itt az őrnagy úr parancsot adott, hogy a törzzsel és Lotz századossal¹⁰⁴ menjünk át az Erzsébet hídon Budára, ahol gazdasági hivatalunk van a Krisztina körúton.

El is indultunk. A Petőfi, Párizsi utcákon nem lehetett átmenni. A romok betakarták az egész utcát. Bűz mindenfelé. Már csak az Erzsébet- és a Lánchíd áll. A többi felrobantották. A házak faszerkezetei parázlottak, egyes helyeken nappali fény, égett minden. A Ferenc József híd¹⁰⁵ melletti Vámház lángokban állott. Nappali fényben mentünk át az Erzsébet hídon.

Mikor Budára értem, kicsit felszabadultam. Pedig a felszabadulás csak remény volt. Állandóan azzal a hírrel jöttek, hogy megindult a nagy felmentő offenzíva és Budapestet fel fogják szabadítani. És én is rendületlenül bíztam.¹⁰⁶

¹⁰¹ Bocz ezen a helyen összekeveri a német Panther és Tiger harcokcsik neveit. A 13. páncélosadosztály Panther harcokcsikkal volt felszerelve.

¹⁰² „A Kálvin-téren Wohlgemuth hadnagyot (13. tüzérezred) 10-15 emberével egy házban bekerítették... A 18-ára virradó éjjelre a bekerített és egyedül küzdő Wohlgemuth-csoport felmentését tervezzük, lövészpáncélosok bevetésével. Annak ellenére, hogy 17-én este egy megelőző megbeszélés alkalmával kiadják a parancsot a még nem felrobantott Erzsébet- és Lánchídon keresztül a visszavonulásra, Hasenbein százados vezetésével alatt megindítjuk a Wohlgemuth-akciót. A W-csoportot azonban minden erőfeszítés dacára sem sikerült kihozni, és így fogságba kerül.” Schöning-kézirat, Ungváry Krisztián birtokában, 34. o.

¹⁰³ Ma: Bajcsy-Zsilinszky út, V. kerület.

¹⁰⁴ Lotz Tibor (Keszű, 1908. október 17. – ?) százados, 1945. február 12-én a 12. tartalékadosztály kötelékében szovjet hadifogságba esett, ahonnan 1947. október 4-én tért vissza. HM HIM KI 297/3016. sz. tiszti okmánygyűjtő.

¹⁰⁵ Ma: Szabadság híd.

¹⁰⁶ Budapest körülrészének hírére Adolf Hitler már 1944. december 24-én Magyarországra rendelte a IV. SS-páncéloshadtestet. A főváros felmentésére indított német támadás, a Konrad hadművelet január 1-jén indult meg Komárom térségéből (északi megoldás). A támadás Bicske térségében elakadt, ez a fontos csomópont szovjet kézen maradása a későbbiek során is meghatározó volt. Ugyanakkor a német 711. gyalogadosztály elfoglalta Esztergomot. Január 7-én Fejér megyében indult meg a Konrad 2 hadművelet, amely a Sárkeresztes–Zámoly–Csákbéreny vonalon elakadt. Északon a Pilis-hegységben harcoló részek egészen

A Duna-parton visszanéztem az égő Pestre. Sírni tudtam volna. De még erőm sem volt hozzá. Legyengültem s éreztem, igen lázas lehetek. Éjfél táján értünk a Krisztina körútra.
Budapest, 1945. január 19.

Megbetegedtem. Orvosunk lefektetett. 39-40°-os lázam volt. Igen megfáztam.

Reggel jött a hírvívő és jelentette, Pestet teljesen feladták, az összes hidat felrobbantották. Őrnagy úrék harcálláspontjukat a Bán utcába helyezték. Hasenbein zászlóalja most a Szent Imre herceg utcában¹⁰⁷ volt.

Szinte megborzadva gondoltam vissza Pestre. Harcoltam és fáradtam. És a fáradtságomat nem is sajnálom. Megtettem becsülettel az én munkámat. Nyugodtan fekszem ágyban, miként nyugodtan merek menyasszonyom szeme közé nézni, mert egyetlen egyszer sem csaltam meg Őt és nem is fogom.

Budapest, 1945. január 28.

Kitört rajtam az influenza. Állandóan lázam volt. Úgy köhögtem, hogy éjjel folyamán semmit sem aludtam.

Ma mégis felkeltem és legényemmel bevonultam Bán utcába Hajdu őrnagy úrhoz. Bizony alig álltam a lábamon. Legyengültem, lefogytam erősen.

Útközben benéztem a még megmaradt 38-as ezredirodába. Itt találkoztam Sámson főhadnaggal és Palócz századossal.¹⁰⁸ Ekkor tudtam meg, hogy Szilágyi százados megsebesült, mikor én a Hungária körúton vártam rá. Karlövést kapott. Könnyű sebesülése lett. Megkínáltak ebéddel. Lóhússal élünk már, nincsen más állatunk.

Őrnagy úrnál jó helyen vagyok. Egy szobában lakom Őrnagy úrral és Kálmánnal. Esténként éjjel egy, sőt 2 óráig is elkártyáztatunk. Pasziánszozunk és kivetjük, vajon kikerülünk-e ebből a gyűrűből vagy sem. Már nem hiszünk a felmentésben, pedig megindult Budára a felmentő hadsereg.

Alig van egy-két emberünk a vonalban. Tiszt csak Komár Andor csendőr hadnagy van.

Összekötő tiszt lettem a csoport és a 12. hadosztály között. Esténként én jártam gépkocsival a hadosztályhoz referálni és parancsokért.

Megindult a nagy kitüntetések adományozása. Tömegesen kapták a lovagkeresztet és egyéb látható kitüntetéseket. Kálmán is lovagkeresztet kapott.¹⁰⁹ Hindy vezérezredes¹¹⁰

Pilisszentkeresztig jutottak. Január 12-én az OKH Hitler parancsára leállította a két támadást és elrendelte Budapest délnyugati aló felmentését (déli megoldás). A január 18-án a Balaton és a Velencei-tó között megindított Konrad 3 hadművelet volt a legeredményesebb. Bár a német csapatok Dunapentelénél és Abonynál kijutottak a Dunához, kettévágyva ezzel a 3. Ukrán Front erőit, de a fővároshoz való áttörés déli irányból sem sikerült. Január 26-án Lovasberény térségéből a német páncélosok bal szárnyán szovjet páncélos támadás bontakozott ki, amellyel nyilvánvalóvá vált a felmentési kísérletek kudarcra. *Lexikon* 1997. 55–56. o.

¹⁰⁷ Ma: Villányi út, XI. kerület.

¹⁰⁸ Palócz György (Budapest, 1912. június 7. – ?) százados; 1944. szeptember 10-étől a 12. tartalék hadosztály gyalogsági parancsnokához beosztott segédtiszt, 1944. decemberétől pedig a 38. gyalogezred 1. segédtisztje. 1945. február 12-én szovjet hadifogságba esett: a kitörés másnapján jelentkezett az első szovjet egység parancsnokságán a Lánchíd utca 2. sz. alatt. A hadifogságból 1947. október 1-jén tért vissza Budapestre. HM HIM KI 302/19. sz. tiszti okmánygyűjtő.

¹⁰⁹ Mátis Kálmán 1945. november 5-én kitöltött nyilatkozata szerint 1945. január 21-én kapta meg a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kardokkal a hadiszalagon kitüntetését. HM HIM KI 65 430. sz. tiszti okmánygyűjtő.

¹¹⁰ Hindy Iván, vitéz kishindi (Budapest, 1890. június 28. – Budapest, 1946. augusztus 29.) vezérezredes: 1944. október 16-ától a magyar I. hadtest parancsnoka. November 1-jén altábornaggyá léptették elő. December 6-án Budapest területén „magyar vonatkozásban teljhatalommal” ruházták fel. 1945. február 1-jén soron kívül vezérezredessé léptették elő. 1945. február 12-én szovjet hadifogságba esett. 1946. júniusában a budapesti Népbíróóság halálbüntetésre ítélte, amelyet augusztus 29-én végre is hajtottak. *Szakály* 2001. 136–137. o.

Buda hős magyar védője bőven adományozta a kitüntetését. Különösen a Várban lévő hadtesthez beosztottak kaptak. A vár pincéiben több ezer sebesült katona fekszik.

A magyar és német csapatok keményen tartják az arcvonalat. Itt vannak hungaristák is, de bizony nem harcolnak. Bevetésük abból áll, hogy ételmezt, italt és ruhaneműt szereznek.

Minden nap meginog az arcvonal valahol. Mennek át a magyarok. A német SS-ek is fogynak. Különösen a magyar svábok tűnedeznek el.¹¹¹ Vagy magyar ruhába öltözve mennek át az oroszhoz, vagy civilbe öltöznek és úgy maradnak lent az óvóhelyeken. A lakosság szívesen látja el őket étellel és ruhával. A harcolókat valósággal gyűlölik.

Budapest, 1945. február 10.

Budai hídfőnk igen kicsire szorult össze a Sas-hegyen lévő magyarok átpártolása folytán.¹¹²

Repülőgépeink már nehezen tudják szállítani a lőszeret és ételmezt. Kicsi nagyon a gyűrű, és igen erős az orosz légelhárítás. Sok ételmezes és lőszeres ejtőernyő átszáll az ellenséghez.

Ételünk rosszabbodott. Már csak lóhúst eszünk. Kenyerünk nincs. Sütőosztályunk átment az oroszhoz. Lassan éhen veszünk. Italunk is fogytán. Eddig hőlevet használtunk. A városban már csak piszkos hófoltokat látni, víz nincs.

Ezredirodánk, vonatunk, a hadosztály vonata és Mátis főhadnagy utászszázadának vonata fogságba esett.

9-én parancsot kaptam, menjek el a Váralja utcába szállást csinálni. Sikeresen megérkeztem. Itt minden hely tömve van emberekkel. Csupa romhalmaz minden ház. Csak egy-két épület áll még. Az óvóhelyek tömve vannak. A 7. szám alatt beszállásoltunk az I. emeleten.

Ma megérkezett az őrnagy is, Kálmán és Bandi. Együtt voltunk valamennyien.

Szomorú hírek vannak. A felmentő hadsereg támadását az oroszok megghiúsították. Elakadt a támadás. Rádió összeköttetésünk megszakadt. Ételünk már nincs. Most vagy fogságba esünk, vagy hősi halottak leszünk. A Vár pincéiben 14 000 német és magyar sebesült fekszik.

Ismét belázasodtam. 39-40°-os lázam van. Fekszem.

Budapest, 1945. február 11.

Minden rosszra elkészültem. Itt már csak a jó Isten menthet meg bennünket.

És az Isten meg is segített. Megkaptuk a parancsot a kitörésre. 20 h körül a megmaradt német páncélosokkal és magyar rohamlővegekkel megindult a támadás.¹¹³

¹¹¹ A fővárosért vívott harcokban részt vevő 8. Florian Geyer SS-lovashadosztály és a 22. SS-önkéntes-lovashadosztály kötelékében jelentős számú „kényszersorozott” magyarországi népi német és magyar származású önkéntes harcolt. Például a 22. SS-önkéntes-lovashadosztály légvédelmi tüzérszázadának 50%-a volt birodalmi német, 25%-a magyarországi népi német és 25%-a pedig magyar, illetve ukrán nemzetiségű. Ezen felül valószínűleg tovább rontotta a csapatok harci morálját, hogy 1944. decemberi adatok szerint a 22. SS-önkéntes-lovashadosztály állományának körülbelül 50%-a csak három-négyheti kiképzésben részesült. Kovács – *Számvéber* 2001. 338–339. o.; *Nevenkin* 2014. 127. o.

¹¹² A Sas-hegyet védő, Berend Károly százados által vezetett csoport miután ételmezt és lőszeret elfogyott beszüntette a további harcot. Valószínűleg erre az eseményre utalt naplójában néhány nap késéssel Bocz Géza. Lásd: *Ungváry* 2009. 159. o.

¹¹³ A kitörés napján a védők 12 Panther harcocsival, hat StuG. III. rohamlőveggel és/vagy IV/70 vadászpáncélossal, kilenc Jagdpanzer 38(t) vadászpáncélossal, továbbá 10-15 egyéb típusú (valószínűleg magyar és olasz gyártmányú) harcocsival rendelkeztek. Ezek legnagyobb részét a IX. SS-hegyihadtest-parancsnokság

Mi 10 óra körül indultunk el. A vár dunai oldalán találkoztam utoljára vitéz Kocsis főhadnaggyal, aki körülbelül 30 régi 8-assal indult a kitörésre.

Lábam remegett, 39,8°-os lázzal indultam el. Németekkel mentünk. A Széll Kálmán téren kellett átgyülekeznünk. Erősen lötték a teret. Sokan nem mertek átjönni, lemaradtak. Itt hagytuk el Irmay vezérkari századost is.

A téren sikerült átjutnunk térdig érő vízben kúszva és gázolva. Az Olasz faszorítók nap-pali fényben. Házak égnek, német páncél gépkocsik égnek. Köröskörül hullák hevernek, sebesültek jajgatnak. Égő pincékben, kerítéseken megyünk át. Zsebkendőmet az orromhoz szorítom, mert megfulladok a füstben. Hulla és vérszag. Korom sötét van az egyes utcákban. Hullákon mentünk át, éreztük, hogy puhára léptünk. A kirakatokban német és orosz sebesültek nyögnek, kiabálnak. Kérnek, takarjuk be. De mivel? Mi is mindent elégettünk induláskor. Azzal jöttünk, ami rajtunk volt. Élmünk nincsen. A Fillér utcában, a villák mögött harcok zajára hallik. Minden oldalról jönnek a fényjelző lövedékek, és hallik a megszokott, de igen idegesítő „pak-pak”. A dombtetőn erős aknavető tüzet kapunk. Mindenki szétfut. Nem lehet látni senkit.

Csak mi maradtunk együtt, Őrnagy úr, Kálmán, Bandi, én és Gazdag honvéd. Láttuk, nem jönnek. Irány tovább! Eltértünk az úttól és a villákon keresztül mentünk tovább.

Körös-körül lövöldözés, lárma, hurrá, hurrá kiáltások. Rohamoznak.

Kiértünk a Törökveszi útra. Itt állt egy jó nagy csoport. Besoroltunk.

12-én.

Már kezdett kivilágosodni, mikor elértük az erdőt. Itt megálltunk pihenni. Billnitzer altábornagy úr vette kezébe az irányítást. Voltunk vagy 1500-an. Hosszú libasorban mentünk Hűvösvölgyön keresztül, turista utakon Solymár felé. Szerencsénk volt, mert olyan sűrű hó esett, hogy alig láttunk 30-40 méterre. Erdőben mentünk.

Jobbról hosszú falu húzódott. Nem tudom, hogy hívják. Egy mozdony robogott és éktelenül sípolt. Valószínű, riadóztatott. A faluban kevés mozgás van. Egy-két civilt lehet felismerni. Az erdei úton orosz felírással útjelző táblák díszellegnek. Szomorú!

13-14 óra tájban érkeztünk fel a Solymár Buda felé eső részén emelkedő magaslatra. Itt már ritka az erdő. Kiderült, a nap is kisütött. Megjelentek az orosz repülő és bombázó gépek, géppuskáztak minket. Igen sok sebesültünk, halottunk lett. Ott maradtak. Jobbról földi tüzet is kapunk.

Átgülekeztünk a patakon a téglagyárhoz.¹¹⁴ Itt lemaradtam Őrnagy úrértől. Lázam sem csillapodott. Ittam a tetőről csurgó jeges hólevet. A téglagyártól nyugatra úgy 200 méterre erősen tüzeltek ránk. Végre innen is sikerült kijutnunk és elindultunk a hegynek felfelé. Körülbelül 2-3 km-re elértem az Őrnagy úrékat. Itt körülbelül 1500-2000 főből álló csoport volt. Itt láttam még Billnitzer altábornagy urat is. Ment az élre. Megjelentek a német repülő gépek felett. Láttak minket, jelezték is. Az oroszok előttünk kegyetlenül lötték őket. Tüzi játéknak elég szép!

utasítására még a kitörés előtt felrobbantották, mivel a Naphegyen és a Döbrentei téren álló páncélozott harcjárműveket nem lehetett rejtve átcsoportosítani a Várhegy északi részére. A kitörésben részt vevő páncélosokkal kapcsolatban lásd: *Számveber* 2011. 301. o.

¹¹⁴ Ez minden bizonnyal a Paprikás-patak mentén lévő pesthidegkúti téglagyár volt. A helyszín beazonosításáért Elczmann Lászlónak (Solymár) mondunk köszönetet.

Besötétedett. Egy kis ház mellett húztunk el. Itt beszéltünk egy civillel. Azt mondta, Piliscsabára ne menjünk be, mert rengeteg orosz van benne. Csúszós, jeges utakon mentünk. Meredekek helyeken nadrágféken csúsztunk le.

Beértünk újra az erdőbe. Balról tisztás volt. Fényt láttunk. Harckocsik zúgtak. Házak kivilágítva. Az úton hangokat hallottunk. Oroszok veszekedtek káromkodva. A terep emelkedett. Egyszerre csak igen erős tűzrajtaütést kaptunk. Mindenki torkaszakadtából el kezdett hurrázni, nagy lövöldözés. Rohamoztunk. Nemsokára felértünk a tetőre. Csend lett. Soraink megritkultak. Itt is, ott is halottak feküdtek mozdulatlanul, sebesülteket kötöztek, leültek, mert mindenki fáradt volt. Sokan elaludtak a hó tetején.

Ismét együtt a maradék rész. Éjfél felé járt az idő. Körülbelül egy órát pihentünk. Az emberek aludtak. Billnitzer altábornagy úr körülbelül 600 fős csapattal elindult, hogy a község keleti szegélye¹¹⁵ mellett megkísérelje a kitörést. Hallottuk is a lövöldözést és a rohamkiáltásokat.

13-án.

Mi is elindultunk. Meredekek helyen csúsztattunk lefelé bokrok között. Tapostuk a 30-40 cm-es havat. Meg-megálltunk. Már alig bírtam emelni a lábaimat. Ahogy megálltam, lerogytam. Bandi és Kálmán támogattak, húztak, vonszoltak. Nem mehettünk tovább, mert az oroszok biztosító részeibe ütköztünk. Visszamentünk.

Felértünk a magaslatra. Közben kivilágosodott. Nappal semmi szín alatt nem folytathatjuk utunkat. Elrendelték, hogy egész napi pihenő következik. Rejtőztünk a fenyőerdők aljában. Itt aludtunk a havon. Szamárságot tettünk volna, ha elindulunk. Körös-körül megszállták már a magaslatokat az oroszok.

Egész nap didergünk. De azért aludtam is. Egy konzervet ettünk, és Kálmán egy üveg pálinkáját ittuk meg. Kálmán gépkocsivezetője főzött egy evőcsésze feketét.

Végre elérkezett az este. Kezdet sötétedni.

Elindultunk. Nyaktörő utakon ereszkedtünk a völgybe, majd innen egy még meredekebb hegyre kapaszkodtunk fel. Pihenőt tartottunk. Nyugat felé vettük irányunkat. Átmentünk az első úton. Előbb persze meg kellett várunk, míg egy orosz gépkocsi szlop elhúzott mellettünk.

Az úttól már csak terepen mentünk. Minden tíz lépésben hangzott a vezényszó: „Stehenbleiben!”¹¹⁶ Rakétáztak mindenütt. Elvágtuk a távbeszélő vezetékét. Képelem, milyen dühösek az oroszok érte. Fasoros dűlőúthoz értünk. Itt tüzzel rajtunk ütöttek. Egész biztos, hogy vonalvizsgáló járőr volt. Kis lövöldözés, és megyünk tovább. Ropogott a lábunk alatt a jeges hó és a jégréteg. Égett a szám a láztól. Már egészen kisebesedett. Nem csoda, a sok hó, amit szopogattam, kikészítette a számat. Megálláskor feltörtem a barázdák között levő víz feletti jégréteget és ittam rendületlenül.

14-én.

Éjfél körül egy községhez érkeztünk. Meg akartuk kerülni. Egyszerre csak éktelen tüzet kapunk. Kelepelnek a géppuskák, szólnak a géppisztolyok, surrognak fejünk felett a páncéltörő ágyúk, nehézpuskák lövedékei, szólnak a géppisztolyok. Balról szalmakazlakat láttunk a rakéták fényében. Arra tartottunk. Nincs más mód, a falu szélső házain kell áttörnünk. Nagy hajrázás, és megyünk. Elértük a kazlakat. De nincs pihenő, tovább,

¹¹⁵ A község minden bizonnyal Perbál volt.

¹¹⁶ Stehenbleiben (német): megállni.

tovább. Visszanéztem. A fényben még igen sok alakot láttam előbbi helyünkön feküdni. Az egyik házban kinn álltak a lakók. Kérdeztük a falu nevét. Alig akarták megmondani. Végre elárulták, hogy ez Tök község. Arra a kérdésünkre, hol vannak az orosz állások, nem adtak feleletet, csak sürgettek, menjünk gyorsan ki a faluból, mert rengeteg orosz van a faluban és elfognak minket.

A falutól nyugatra eső rész emelkedett. Kapaszkodtunk. Már alig tudtam lépni. Szőlőkarókat téptünk ki, és azzal botozgattunk. Ekkor már csak 60-80-an voltunk.

A falutól délre eső részen harcokosi zúgás hallatszott. Löttek a harcokosi is.

A peremre érve mindkét oldalról géppuska tüzet kaptunk. Kis csoportunk kétfelé vált. Egyik része balra, másik része jobbra húzódott. Őrnagy úr Bandi és köztem volt. Egy lövedék súrolta a fejét. Bekötöttük. Alig mentünk tíz lépést, másodszor szilánkot kap a mellébe. A jobb oldali rész visszajön. Fekszünk, és teli torokból kiabáljuk a hajrát, hurrát. De nem mozdul senki. Csak fekszünk és ordítózunk. Észre sem vettük, hogy az oroszok már az előttünk levő részt aknázzák, azt, ahonnan az előbb még géppuskák tüzeltek ránk.

Egyszer csak abbamaradt az aknázás. Átmentünk a tüzelő állásokon. Visszanéztem. Igen nagy jajgatás hallik. Sebesültek lettek és segítséget kiabáltak. Többen feküdtek. Nem mozdultak.

A terep lejtett. Lehúzódtunk a völgybe. Egyszer csak örült nagy robbanás, kicsúszik alólam a talaj és lerogyok. Megsebesültem. Erősen dőlt a vér a lábamból.

Még sosem sebesültem [meg]. Most először. Hallom, hogy az őrnagy úr kiabál, megsebesültem, Bandi is, Gazdag honvéd is. Kálmán eltűnt. Fogvacogva vettem le nadrágomat, és Bandi bekötözte jobb lábamon lévő sebemet. Jól elszorítottuk a kötéssel lábamat. Mikor leültem, a sebesülés pillanatában, felkiabáltam: „Édesanyám! Megsebesültem!” Hirtelen az jutott az eszembe, mi lesz most, ha meghalok. Márti jutott az eszembe. Le akartam szedni a jeggyűrűmet, gyűrűimet, nehogy az oroszok levegyék ujjaimról. Próbáltam lehúzni, de ujjaim megdagadtak, és nem jött le.

Megpróbáltam felállni, és járni tudtam. Lementünk a völgybe. Olyan fáradtak voltunk, hogy már csak támolyogtunk. Elhatároztuk, legyen, ami lesz, essünk fogságba, de már megpihenünk. Egy barlangot pillantottunk meg. Itt akartunk meghúzódni. Bandi bevilágított. A fényre rögtön irányunkba tüzeltek. Tovább. Az erdő szélén nyomokat fedeztünk fel. Ezek vezettek. Nehezen ment a menet. Éreztem, a fenekemen is folyik a vér. Tovább. Már kezdett szürkülni. Ebben a szürkéségben minden facsoportban házat véltünk látni. Felkapaszkodtunk a dombra. Bandi és őrnagy úr elől mentek. Gazdaggal lekuporodtunk, feltörtük a pocsolyát és ittunk. Mikor felértünk, már fehérruhás magas alakot látok Bandiékkel és egy kis kunyhót. Nyakamba borul őrnagy úr és mondja, elértük a németek első vonalát.

Az első géppuskaállásban kávé ittunk. Egy német hátra kísért a faluba. Itt volt a segélyhely. Konzervet ettünk, kávé ittunk. A kötözés után német sebesültszállító páncél gépkocsival Tarjánba szállítottak. Felszabadultam, és nyugodt lettem, mikor Szomort elhagytuk.

Tarjában kaptunk szeretetsomagokat, rumos feketét, teát, szalámit, kenyeret. A segélyhelyen bementünk a háziakhoz. A házigazda megkínált szódásborral. Talán egy litert is meg tudtam volna inni. Autóbuszba ültettek, és mentünk Tatatóvárosba.

Tatatóvároson a német beteggyűjtőhelyre vittek. Lefeküdtünk. Lehúztam csizmamat. Bedagadt a lábam. Mikor levették, láttam ujjaimon a fagyást is. Az orvosok igen ked-

vesek voltak. Hívtak a kórház mozijába. Meg sem tudtam mozdulni. Egy órán belül felvittek a tisztí szobába. Tejbe rizsát kaptunk befőttel. Meglátogatott a 23. hadosztály¹¹⁷ egészségügyi oszlop parancsnoka, egy alezredes.¹¹⁸ Nevét már nem is tudom.

Igen hamar elaludtam az altatótól.

15-én.

Reggel, miután elláttak igazolvánnyal, elszállítottak a 23. magyar egészségügyi oszlophoz. Mikor a sebesültszállítóról hordágyon leszedtek, a haditudósítók sorban fényképeztek. Átkötöztek, kiszedtek egy-két szilánkot. A fenekemben bent maradt 4 szilánk. Ingemen meg is látszik a helyük.

Fertőtlenítés, kötözés után a tisztí szobába vittek. Meglátogatott Dr. Ruff (Rajky) Janika orvos zászlós¹¹⁹ és Dr. Puskás Ödön orvos százados.¹²⁰

Ebéd után tehervonatból álló betegszállító vonatra tettek. Indulunk Győrbe.

16-án.

Hosszú éjszaka volt. Már kellemetlen volt reggel a kényelmetlen fekvés. Úgy fél 12 körül értük el Győrt. Persze magyar vöröskeresztesek sehol. Telefonáltattunk be az állomásparancsnokhoz, de nem küldtek gépkocsit. Mikor már az összes német sebesültet elvitték, akkor vittek el minket a németek. És ekkor már 3 óra felé járt az idő. Az Apáca utcában lévő 18. sz. táborig kórházba kerültünk. Leányliceumba kerültem.¹²¹ Kötözés közben igen szidtunk mindenkit. Utána a tisztí szobába vittek. Önkéntes vöröskeresztes ápolónők között apácák is voltak. A hely intézet, és a Kisvárdáról Győrbe menekült apáca tanárnők voltak.

Kértünk, kiabáltunk, adjanak már enni. Persze a kórház nem adott. Hát, hogy is adhatna, hisz' nem vagyunk létszámba véve. Jellemző ez is ránk! Így az apácák saját vacsoráikat hozták nekünk.

Olyan jól esett végre csendes szobában, ágyban aludni. Elaludtam hamarosan.

¹¹⁷ A 23. tartalékadosztályt – a többi tartalékadosztályhoz hasonlóan – a hadművelési területen, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében szervezték meg, és eredetileg két szervezetszerű gyalogezredből, az 51. és 54. gyalogezredből állt. A hadosztály súlyos harcokat vívott belorusz és lengyel területeken, ahonnan 1944 szeptemberében szállították haza. A 23. tartalékadosztályt október 1-jétől Szeged és Makó térségében vetették be. Harmadik gyalogezredként itt került hadrendjébe a 42. gyalogezred. 1944. október 28-án az 51. gyalogezred, a hadosztályhoz beosztott 201. önálló tanzászlóalj és a tantüezerosztály átalált a szovjetekhez. 1945. január elejétől a hadosztály zászlóaljait az 5. Wiking SS-páncélosadosztály, a német 6. páncélosadosztály, a német 3. lovasdandár és a magyar 1. huszárosztály között osztották fel. A 23. tartalékadosztály alakulatai részt vettek a Konrad hadműveletben, amelyben súlyos veszteségeket szenvedtek. 1945 februárjától a hadosztály Esztergom – Dorog térségében önálló frontszakaszt kapott. *Szabó – Számvéber* 2009. 260. o.; *Ungváry* 2004. 495. o.

¹¹⁸ Mallász Tibor (Budapest, 1900. október 24. – ?) orvos alezredes; 1943. szeptember 11-től a 23. gyalogadosztályhoz került hadibeosztásba. A hadosztálynál 9 hónapot egészségügyi oszlop parancsnokként, 6 hónapot táborig kórház parancsnokként, és 6 hónapot mint hadosztály vezető orvos szolgált. 1944. július 1-jével orvos alezredessé léptették elő. 1945. április 13-án harctéren szerzett betegségének következtében a bajorországi Gangkofenben lévő 505. sz. honvéd hadikórházba került. A kórházzal együtt esett amerikai hadifogságba, ahonnan 1945. október 8-án tért haza. Mallász saját maga által írt önéletrajzát Viola Bence bocsátotta rendelkezésünkre.

¹¹⁹ Személyére vonatkozóan nem rendelkezünk további adatokkal.

¹²⁰ Puskás Ödön, dr. (Kadarkút, 1909. augusztus 22. – ?) orvos százados; 1945. január 18-tól a 23. tartalékadosztály egészségügyi oszlopjánál teljesített szolgálatot. 1945. május 10-én szovjet hadifogságba esett, ahonnan 1948. december 15-én tért haza. HM HIM KI 78 549. sz. tisztí okmánygyűjtő.

¹²¹ Szt. Orsolya Tanítóképző Intézet és Leányliceum. Az épületegyüttes ma ismét az orsolyita rend tulajdonában van, jelenleg a rend Prohászka Ottokárról elnevezett általános iskolája működik itt.

Hálát adtam magamban jó Istennek, hogy megmentett a haláltól és megmentett a fog-ság kinszenvedéseitől.

Győr, 1945. február 26-án.

Második napon fertőtlenítettek. Lehúzták a ruhámat. Anyaszült meztelen maradtam. Az apácáktól kaptam egy női selyem nadrágot (rózsaszín volt!) és egy apáca inget. Most ez is jó volt.

Most utólag rágondolva, igen jó dolgunk volt a kórházban.

Minden nap vizit volt. Osztályvezető orvosunk, dr. Solymár Jóska orvos zászlós volt. Komoly orvos. Igen megszerettem. Minden másnap kötöztek. Eleinte félttem a kötésektől, mert igen fájt. Élmezésünk kitűnő lett. Tele voltunk édességgel, itallal, mindennel.

Szenzáció lettünk Győrött. Reggel 8-tól este 8-ig jöttek a látogatók mikor megtudták, hogy Budapestről törtünk ki. A harmadik napon érkezett még egy kitört, Ince Antal, karpaszományos örvezető, az egyetemi roham zászlóaljnál harcolt.¹²² Most már öten voltunk. Az újságok cikkeket közöltek rólunk. Naponta számtalanszor kellett elismételniük élményeinket.

Rengeteg katona-, csendőr- és rendőrtiszt volt nálunk. Emellett a civil hatóságok és lakosok is meglátogattak. Mindenkinek volt valakije Pesten, akár civil, akár katona.

Meglátogatott Győr főispánja, aki 12 sonkát küldött s rengeteg más ételmet.¹²³ Felruháztak minket. Új posztóruhát kaptam. Csak a fűzős csizmám s egy ingem maradt sajátom. Rengeteg lány, mennyasszony, asszony látogatott. Apor püspöktől¹²⁴ és a kanonoktól inget, alsónadrágot kaptunk. Egyszóval mindennel elláttak.

Távíratilag megtudtam pótkeretem helyét. Pécsről Kerkanémetfaluba¹²⁵ menekült.

Meglátogatott Herbert Jancsi¹²⁶ is. Ő is megsebesült még Kassa előtt novemberben.

Egészségügyi szabadságát töltötte nagyszüleinél. Mindig bejött hozzám szorgalmasan.

A H. M. vezérkari osztálytól,¹²⁷ egyéb alakulatoktól jöttek érdeklődni, és jegyzőkönyveztek. Még a haditudósítók is jöttek. Őrnagy úr hanglemezre mondta beszámolóját. Minden újság rólunk írt. Bejelentették a Nemzetvezető, Szálasi Ferenc látogatását is.¹²⁸ Így ment körülbelül 2 héten keresztül. Aztán megszűnt a forgalom és nyugodtan éltünk.

¹²² Ince Antal (Kolozsvár, 1922. május 11. – ?) karpaszományos örvezető. Az 1941/42. tanévtől a Magyar királyi József nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Vegyészmérnöki Karának hallgatója. Az I. egyetemi rohamzászlóalj tagjaként vett részt Budapest ostromában, majd a kitörésben, amelynek során 1945. február 13-án lövési sérülést szenvedett a hátán. *Józsa* 1999. 286. o.; HM HIM HL III. 110. M. kir. 539. sz. hadikórház 935. dob.

¹²³ Lásd: Boldog órák a tábori kórházban. *Győri Nemzeti Hírlap*, X. 44. sz. (1945. február 24.) 2. o.

¹²⁴ Apor Vilmos (Segesvár, 1892. február 29. – Győr, 1945. április 2.) püspök. Amikor a háború elérte Győr városát, több száz főnek nyújtott menedéket a Püspökvárban. Miközben védeni próbálta a pincében tartózkodó asszonyokat az erőszakoskodó ittas szovjet katonákkal szemben, egy szovjet katona lelőtte.

¹²⁵ Ma: Kerkafalva, Zala megye.

¹²⁶ Herbert János (Veszprém, 1921. augusztus 2. – ?) hivatásos tüzér hadnagy. Alakulata, a 4. hegyi tüzér-osztály 1944. november 22-én Miskolc környékén került bevetésre. Herbert ekkor megsebesült és hadikórházba került. Felépülését követően 1945. március 3-ig egészségügyi szabadságon volt Győrben. HM HIM KI 41 812. sz. tiszti okmánygyűjtő.

¹²⁷ Itt valószínűleg a Honvédelmi Minisztérium 6. vk. (Propaganda) osztályáról lehet szó, amelynek legfőbb feladata a honvédelmi propaganda irányítása és vezetése volt.

¹²⁸ A látogatásra végül nem került sor. Jelenleg nem rendelkezünk arra vonatkozó adatokkal, hogy Szálasi Ferenc (egy átutazástól eltekintve) megfordult volna Győrben a kérdéses időszakban.

Kálmánhoz bejárt egy kislány, Zsókanak¹²⁹ hívták. Később vele és barátnőjével, Idával¹³⁰ jártunk moziba, színházba.

Kórházi életem kellemes volt. Élelem, ellátás kiváló. Máterek végtelen aranyosak voltak. Az utolsójukat is odaadták volna.

M. Alfonza¹³¹ a kisvárdai női tanítóképezde igazgatónöje volt, csak Nagymamának hívtuk, s később csak erre figyelte fel. Szigorú arcú 42 éves hölgy. Megjelenésével tisztelete s rendet teremtett. Emellett arany volt. Segítője volt a kis M. Anselma.¹³² Rajztanárnő. Az órámba ő festett be egy szívet, a magyar címer pajzsát és Mennyasszonyom monogramját. Megtudtam, hogy civil korában Bellának hívták. Aztán én is így hívtam. Mindig viccelődöttünk, hogy megszőktetem. Nevetett, nem értette félre a viccet. Itt volt M. Raphaela¹³³ is. Német tanárnő. Ővele nem igen tárgyaltam. Ő már büszke, beképzelt, gőgös teremtés volt. Az orvosok, ápolónők jók voltak.

Szobánkban volt dr. Pintér János főhadnagy.¹³⁴ Fején sebesült. Egy fényes pofa. Kiváló bajtárs! Legtöbb látogatója neki volt. Aztán kölcsön adta nekünk. Állandóan napfény volt a szobánkban. Mindig neveltünk, Nagymama mindig telesírt egy zsebkendőt nevetés közben.

Így ismerkedtem meg János egyik bakonyszentlászlói lányismerősével, a kis szőke Babával.¹³⁵ Mi csak Műtyürkének hívtuk. Egyszer-kétszer moziban voltunk. Helyes kislány, csak kicsit szabadszájú. Nagymama félt, hogy elcsavarom a fejét.

Mikor elment haza, ajándékba Szent Rita reliefjét kaptam Tőle.

Már kimehettem a városba. Janival meglátogattunk egy fiatalasszonyt. Ott vacsoráztunk.

Megérkezett az őrnagyúr felesége. Alacsony, karcú, szőkeség...

Megmozgattam mindent, hogy hírt kapjak Édesanyámról és Menyasszonyomról. Felkerestem a Pécsről menekülteket soraimmal, hátha eljöttek ők. Nem jelentkeztek. Sümegegre is írtam. Böske hívott, menjek hozzájuk egészségügyi szabadságra. Legalább otthon leszek. Semmi hírt az égvilágon nem kaptam felőlük. El is voltam keseredve nagyon. És elkeseredésemben csak a kis kápolnában találtam menedéket. Oda jártam harmóniumozni és imádkozni. Eleinte kórtermünkben volt mise. Az apácák énekeltek. Megható volt.

Húsvét után egyszer csak az a hír terjedt el, hogy Pécszet felszabadították. Örömmel terveztem, miképp fogom egészségügyi szabadságomat otthon tölteni. Persze az egész hír kacsa lett.

Érdeklődtem Elemér apa¹³⁶ iránt, de nem tudtak hírt adni felőle.

¹²⁹ Személyére vonatkozóan nem rendelkezünk további adatokkal.

¹³⁰ Személyére vonatkozóan nem rendelkezünk további adatokkal.

¹³¹ Korcsmáros Margit Alfonza osu. (Őrmező, 1903. augusztus 24. – Budapest, 1991. május 4.).

¹³² Minik Aranka Anzelma osu. (Diósgyőr, 1911. október 17. – Róma [Olaszország], 1992. január 23.).

¹³³ Jandrók Mária Rafaela osu. (Újfehértó, 1904. április 20. – Budapest, 1972. május 28.).

¹³⁴ Pintér János, dr. (Rohonc, 1908. április 7. – ?) tartalékos főhadnagy. 1943. január 20-ától a VKF VI. osztályán teljesített szolgálatot. 1945-ben megsebesült, majd sebesültként került nyugatra, ahol amerikai hadifogságba esett. A hadifogságból 1945. október 24-én szabadult. HM HIM KI 259/2652. sz. tiszti okmánygyűjtő.

¹³⁵ Személyére vonatkozóan nem rendelkezünk további adatokkal.

¹³⁶ Személyére vonatkozóan nem rendelkezünk további adatokkal.

Eltelt öt hét. Rossz hírek keringenek. Az oroszok nagy erővel támadnak Győr irányába. Elrendelték már a páncélos-védelmet¹³⁷ is.

Ideges hangulat uralkodik közöttünk.

Győr, 1945. március 22.

Elhatároztuk, hogy holnap a szombathelyi hadikórházba megyünk. Meglátogatott Budapest volt polgármestere,¹³⁸ akitől 10 méter kanavászt¹³⁹ és 5 méter sífont¹⁴⁰ kaptunk ajándékba. Összecsomagoltunk.

Győr, 1945. március 23.

Utolsó napunk a 18. sz. tábori kórházban. Még egy közös vacsora, és 6 óra 20 perckor elindulunk Szombathelyre az 523. sz. hadikórházba.

Szombathely, 1945. március 24.

Egész éjjel bumliztunk. Pápan hallottuk, hogy tegnap este bombázták Győrt. Vonat már nem megy Győrbe. Az oroszok Győr alatt vannak

Dél előtt érkezünk. A város belsején bombázás nyomain látszanak.

A kórház állományaiba vett. Igen ellenszenves hely. Az élelmezés igen gyenge.

Szombathely, 1945. március 25.

Vasárnap van. A déléltöt átaluadtam. Hiányzott Nagymama, nem jött felkelteni, nem unszolt, menjek már misére.

Délután sétáltunk, majd megnéztük az 523. hadikórház és az FNSZ¹⁴¹ közötti football mérkőzést. A hadikórházat kerülte a szerencse és veszített. Egyébként lassú mozgású, unalmas meccs volt.

Visszafelé több ismerős pécsi arcot láttam.

Félek lefeküdni, rengeteg poloska van a kórteremben.

Szombathely, 1945. március 26.

Légiriadó van. A lakosság menekül a városból. Mi is kimentünk a patak partjára. Angol–amerikai gépek bombázták az iparnegyedet és a vasutat. 15 óra 30 percig tartott.

¹³⁷ A Dél Hadseregsoportnál 1945 márciusában többször is páncélos-riadót rendeltek el a mögöttes seregterületre. Fő elemei a 24 órás páncélos-riasztó szolgálat (vizuális megfigyelés a mélységben előretörő ellenséges páncélosok észlelése) és a településeken állomásozó ellátó és egyéb nem harcoló csapatoknál Panzerfausttal ellátott páncéltromboló járőrök megszervezése, felszerelése és szükség szerinti bevetése.

¹³⁸ Mohay Gyula (Nagyszentmiklós, 1894. – Budapest, 1952. szeptember 15.), 1944. október 16-án Szálasi megbízásából vette át Budapest főpolgármesteri tisztségét, hivatalos kinevezésére azonban csak 1944 novemberében került sor. 1944. december 23-án a belügyminisztertől háromnapos szabadságot kapott, hogy az ünnepeket Mihályiban, felesége családjánál tölthesse, így elkerülte a főváros ostromát. Annak ellenére, hogy Budapestet 1945 februárjában elfoglalták a szovjet csapatok, a főpolgármesteri és polgármesteri hivatal tovább létezett Dunántúlon, majd Németországban. *Kovács* 2009. 84–87. o.

¹³⁹ Kanavász: erősen sodrott, durva, színes fonálból szőtt len- vagy pamutszövet.

¹⁴⁰ Sífont (selyemszövet): finom, fényes, érdes felületű selyem típusú szövet.

¹⁴¹ Fegyveres Nemzetiszolgálat: A belügyminisztérium keretein belül a csendőrség és rendőrség mellett létrehozott fegyveres testület, mely tulajdonképpen a Nyilaskeresztes Párt felfegyverzett pártiszolgálatának alapjain jött létre. Felállításáról a 4.190/1944. M. E. sz. rendelet intézkedett. Parancsnokává Návay Imrét, helyettesévé Homonnay Mártont nevezték ki. Az FNSZ néhány hónapos működése során mindvégig a kiképzés és a felállítás stádiumában volt. Bár működését 1945. január 17-én hivatalosan felfüggesztették, egyes adatok mégis az FNSZ további működésére utalnak. Az FNSZ részletes tevékenységére vonatkozóan lásd: *Kovács* 2009. 204–213. o.

Nyugtalanok vagyunk. Hírek szerint elesett Győr, Pápa¹⁴² és Szombathely irányába tör előre az orosz bolgár és magyar csapatokkal. Állítólag török hadosztályok¹⁴³ is vannak már az országban.

Kőszeg, 1945. március 27.

Kértünk eltávozást és kora reggel Kőszegre utaztunk tehergépkocsin.

Míg Örnagy úr Kálmánnal a H. M.-ben járt, Bandival sétáltunk. A főtéren megjelenik Tóni teljes szerelvénnel. Mondja, hogy az ellenség elérte a Rábát és erősen közeleg Szombathely felé. A kórházban felbomlott a rend.

Délután visszautaztunk. Örnagy úr maradt. A H. M. utasította a kórházat, az első kórházvonattal szállítson el minket Németországba.

Összeállítottak egy kórházvonatot. Kiválasztottak 40 fekvő és 70 ülőbeteget. Többi marad a kórházban. Kértük a sebész osztály vezetőjét, engedjen el minket. Mi a H. M.-mel megyünk, s így öt helyet átadunk. Egyszerűen nem is tárgyalt velünk. Dr. Gyuk orvos hadnagy¹⁴⁴ kijelentette, hogy a kórházat nem szándékozik elhagyni. Ottlétünk alatt utasította az egyik beosztottat, le kell venni a falról Szálasi képét és a győzelmi propaganda plakátokat.

Este bejött a kórházparancsnok-helyettes.¹⁴⁵ Beleegyezett az elmenetelünkbe. Ekkor meg a kórlapjainkat nem akarta a kisasszony kiadni. Végül az orosz repülők mentették meg a helyzetet. Egy csomó bombát eresztettek le a kórház közelébe. A kislány megijedt. Szépen, minden ellenkezés nélkül elvettük a kórlapokat, hátunkra vettük a vagyonunkat és elindultunk.

Áthaladtunk a kórház előtti hídon. Be kellett húzódnunk egy kapualjba. Géppuskáztak. A következő keresztutcában ért el egy jó kiadós bombázás. Egy óra hosszat álldogáltunk egy kapu aljában. Igen erős légelhárítás volt. Állítólag két gépet lelőttek.

Már tényleg közel lehetnek az oroszok. A városban végkiárusítanak.

Éjfél után értünk Kőszegre autóval. Csendőrségen szállásoltunk el.

Léka,¹⁴⁶ 1945. március 28.

Légirádó volt, de nem bombáztak. A H. M.-től kaptunk beutalást, mely szerint a németországi Plankstettenben települt 539 sz. hadikórháznak kell három hétig utókezelést adni.

15 óra 30 perckor hagytuk el Kőszeget. A határon simán átjutottunk. Bizony szorongó szívvel léptem át a határt. Gyalogmenetben este későn értünk Lékára. A plébánián szállásoltunk el.

¹⁴² Győrt 1945. március 28-án, Pápát 1945. március 26-án foglalták el a szovjet csapatok.

¹⁴³ Magyarország területén nem harcoltak török hadosztályok a második világháború idején. Törökország 1945. február 23-án üzent hadat Németországnak és Japánnak. A napló szerzője valószínűleg a hadüzenetet követő különböző rémhírek egyikét jegyezte fel.

¹⁴⁴ Gyuk Béla, dr. (Szombathely, 1898. március 19. – Szombathely, 1963. augusztus 1.) 1923. november 30-án avatták orvosná. 1928-tól a Szombathelyi Emberbaráti Kórház sebész főorvosa, 1936-tól pedig igazgató főorvosa. A második világháború végén az 523. hadikórházzal Grazba települt. Később a pörschachi, majd a weissensteini hadifogolytábor sebésze volt. Itt ünnepelte – az angol táborparancsnok részvételével – huszonötödik sebészi beavatkozását.

¹⁴⁵ Személyére vonatkozóan nem rendelkezünk további adatokkal.

¹⁴⁶ Ma: Lockenhaus, Ausztria Burgenland tartományában.

19⁴⁵

Verteilung nach										
Wehrmachtsteilen usw.				Dienstgraden						Bemerkungen
a	b	c	d	a	b	c	d	e	f	
Heer	Kriegs-marine	Luft-waffe	Juli-perform utn. 03, 34, 210 234, 1 b; 13, 209; 218, 234	Offi- zere	Berate mit Offizier- rang	Berate ohne Offizier- rang	Hater- offiziere mit Porte- pee	Unter- offiziere ohne Porte- pee	Mann- schaften	

nappali folyóba. Ácsolt egész, né. pr. gr. 4 egész. keskenyül hullás keverve, sebességek jégeknek. Égő pinczetek, rendezésben meggyűlölt. Értelmezőmet az orromba vonszoltak, mert megfeszítettek a fűtőbe. Hátul is vermag. Karom szék van egész síkban. Hulla-
kon mentünk át, északra, hogy puskára lépünk. A támaszokba ne. is van sebességek meg-
nyel, tisztelet. kélant, társaság be, de uniel? Az is mindent eljöttünk mit. kor. Ácsolt
jöttünk ami megfeszít volt. elémünk megcses. Jellek utána, a teljes megpál kerekorosa
széles kellek. Minden oldalról jöttünk a helyre jellek tördeltek is kellek a meggyűlölt,
de igen idegenül, pale-pak. A dombozón már az. tünt kopnut. Mindenre nélfut. Nem
lehet látni seurat.

Gaz né manadönt egész, Öreg. ut, Kékuan, Bardi, és is Firdag konud. Látni,
nem jöttünk. Járny kellek! eltekintve az utat és a villákba rendeztek mentünk tovább.
Moss kellek kerekorosa, kerek, kerek, kerek utakkal. Rakományok.

Jöttünk a József után. Itt állt egy jó nagy ép. Gyarmathunt.

12-én. Ácsolt kerekorosa minden eltekintve az utat. Itt megálltunk pinczetek. Értel-
mezők pinczetek, és ott kellek az iránytűket. Veltünk meg 1500-asm. Hosszu lóbar-
ban mentünk Ácsolt után, receptek kellek kellek kellek kellek. Szereztünk ott,
mert egyen sűrű hó volt, hogy elie látnak 30-40 m-re. bódókat meztünk.

Jóbbra kellek pale kellek. Nem tudom, hogy kijőek. Egy mardony robbant
és eltekintve velt. Valószínű megdöbtök. A pinczetek kellek meggyűlölt. 13-én. Acsolt
lehet felismerni. Az erdei utában gyors felismerés széles táblák dicsőlegnek. Szemem!

13-14 éna háiban pinczetek fel József kellek pale oró sűrű sűrű kellek meggyűlölt.
Itt már kellek az erdei. Hirtelen, a nap is kellek. Meggyűlölt az oró rep. és az
baktak, egy ácsolt mentek. Jellek ott sebességek, kellek kellek. A manadönt. Jóbbra
lehet meggyűlölt is kopnut.

Ácsolt kellek a pinczetek a kellek kellek. Itt lemaradtam Öreg. kellek. kellek nem
mellek. Itt az utat az egész jellek kellek. A kellek kellek 19-re és 200 m-re. most
kellek kellek. Végre innen az ácsolt kellek kellek és kellek kellek a kellek kellek.
16. 2-3 km-re kellek Öreg. kellek. Itt kb. 1500-2000 főtől álló erdős volt. Itt látnak
meggyűlölt kellek kellek, meggyűlölt az oró. Meggyűlölt a meggyűlölt kellek kellek kellek kellek kellek.
kellek kellek, jellek kellek. A manadönt kellek kellek kellek kellek kellek kellek kellek kellek kellek.
Buzósok kellek. Egy kellek kellek kellek kellek kellek. Itt kellek kellek kellek. Az manadönt.

* Pinczetek kellek az manadönt kellek, mert kellek kellek kellek kellek kellek kellek kellek kellek kellek kellek.

1899a1. 4. 34. Biol. & Situu. Berlia 50. 39. — Dia 4 4 lapsal

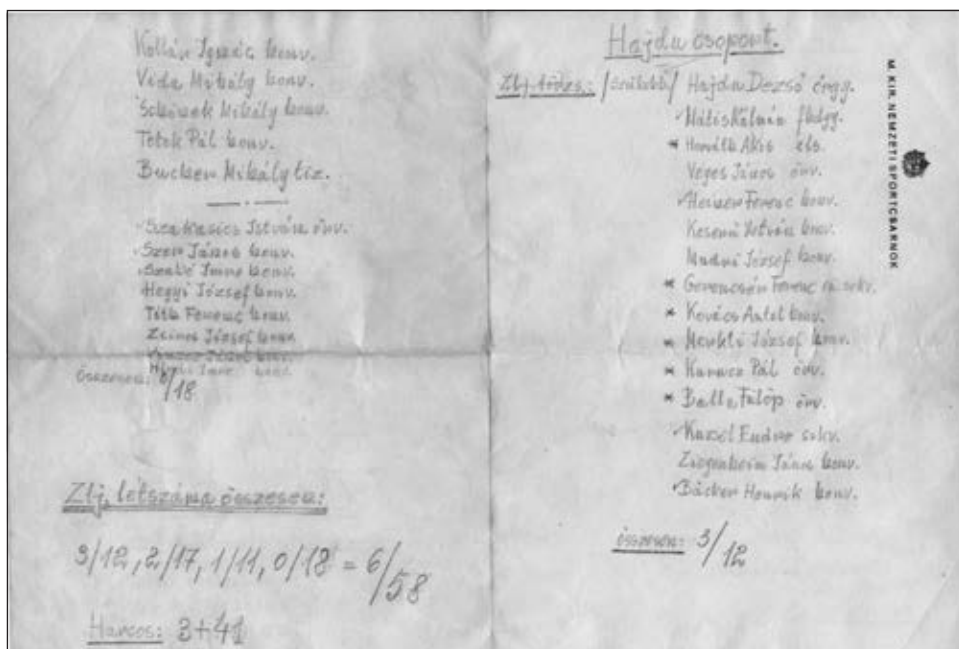
Bocz Géza naplójának egy oldala, forrása: Melegh Imréné Bartal Mária birtokában

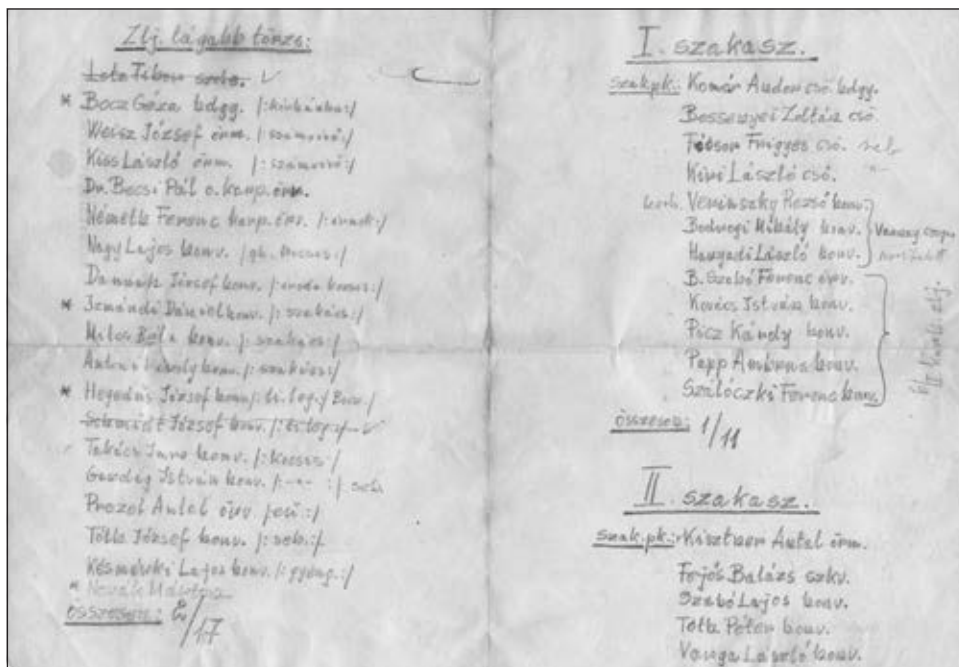
Bocz Géza arcképe az 1950-es évek elején,
forrása: HM KI 5238. sz. tiszti okmánygyűjtő

SONNTAG		1945	FEBRUAR	28 TAGE
11	<i>Adolf v. T.</i>	<i>Opfersonntag</i>	<i>11. kitorés (Buda) Kisoros.</i>	<i>Székhely: Szent István tér - Országos Járőr - Földmérési Tervezési út - Hírközlési út.</i>
12	<i>Benedikt</i>		<i>12. kitorés</i>	<i>Hírközlési út - Szeged - Pálfi utca</i>
13	<i>Paulnacht K.</i>		<i>13. kitorés</i>	<i>Pálfi utca 2. - Tök.</i>
14	<i>Aschmittwoch V.</i>	<i>Tatatóvénus</i>	<i>14. kitorés</i>	<i>Tök - Szeged - Török - Tatatóvénus.</i>
15	<i>Siegfried</i>	<i>Fal</i>	<i>15. kitorés</i>	<i>Tatatóvénus - Szeged.</i>
16	<i>Simeon</i>	<i>Győr</i>		
17	<i>Evermod</i>	<i>Győr</i>		

Bocz Géza 1945-ös zsebnaptára, amelyben feltünteti a kitorés útvonalát

A Hajdu-csoport névsora, forrása: Mátis Péter birtokában

A Hajdu-csoport névsora, forrása: Mátis Péter birtokában

*Bocz Géza hadnagy és társainak rekonstruált útvonal a kitérés során
Készítette: Hatala András*

Magyarázó jegyzetek a mellékelt térképen található számokhoz

1. Bocz Géza és társai miután sikeresen átjutottak a Széll Kálmán téren, a Fillér utca irányában folytatták útjukat, majd a Törökvész útnál csatlakoztak egy nagyobb csoporthoz.
2. Február 12-én hajnalban a kitörő csoport elérte az erdőt, ahol Billnitzer Ernő altábornagy vette át a csoport feletti irányítást. Ezt követően a kitörők Húvösvölgyön keresztül Solymár felé folytatták útjukat.
3. „13-14 óra tájban érkeztünk fel Solymár Buda felé eső részén emelkedő magaslatra.” – jegyezte fel naplójában Bocz Géza. Leírása egybevág a szovjet 46. hadsereg már idézett jelentésével, amely szerint február 12-én 13 óra 20 perckor egy körülbelül 4000 főből álló gyalogos hadoszlopot fedeztek fel Pesthidegkúttól keletre a 445-ös magaslat körzetében.
4. A 445-ös magaslatnál szovjet repülőgépek támadták meg a csoportot, amely ezt követően két részre szakadt. Az egyik oszlop Solymár irányában, a másik pedig a településtől délre próbálkozott a továbbjutással. Bocz Géza csoportja az utóbbi irányban folytatta útját, majd a Paprikás-patakon átkelve a pesthidegkúti téglagyárnál gyülekezett.
5. „Beértünk újra az erdőbe. Balról tisztás volt” – írja ezt követően Bocz. A helyszín leírása megfelelhet a Kerek-hegy környékével, amelyet Billnitzer is említ visszaemlékezésében. Lásd: *Billnitzer* 2017. 236–237. o.
6. Bocz Géza egy külön naptárban feljegyezte a kitörés során érintett településeket. Február 12-én és 13-án többek között Piliscsaba D-t is említi.
7. Bocz február 13-ai naplójegyzésben olvashatjuk: „Rejtőztünk a fenyőerdők aljában.” A M. Kir. Honvéd Térképészeti Intézet 1944-ben kiadott 4961K jelzésű 1:50.000 léptékű térképe Tinnye és Perbál magasságában, a Korona uradalmi erdők területén található 380-as magaslat környékén jelez fenyvest. A helyszínt Billnitzer is megerősíti visszaemlékezésében. Lásd: *Billnitzer* 2017. 241–242. o.
8. Február 13-án sötétedés után Bocz Géza csoportja is megindult nyugati irányban, majd átkeltek a Perbál és Budajenő közötti úton: „Nyugat felé vettük irányunkat. Átmentünk az első úton.”
9. Éjfél körül a csoport elérte Tököt: „Kérdeztük a falu nevét. Alig akarták megmondani. Végre elárulták, hogy ez Tök község.”
10. Ezt követően Bocz és társai a Töktől nyugatra emelkedő Nyakas tető irányában folytatták útjukat, amelynek a település felé eső része a mai napig szőlővel van beültetve: „A falutól Nyugatra eső rész emelkedett... Szőlőkarókat téptünk ki, és azzal botozgtunk.”
11. A csoport Szomor és Tök között érte el a saját vonalat.

*Hajdu őrnagy (fényképen még százados) és feleségének esküvői fotója,
forrása: Hajdu László birtokában*

*Hajdu Dezső és felesége.
Beilngries, 1945. április 20.,
forrása: Magángyűjtemény*

*A budáról kitört magyar tisztek
és Hajdu Dezső felesége útnak indulnak a
beilngriesi hadikórházból, 1945. április 20.,
forrása: Magángyűjtemény*

*A Budáról kitört magyar tisztek csoportja, valamint
Hajdu Dezső felesége. Beilngries,
1945. április 20., forrása: Magángyűjtemény*

BIBLIOGRÁFIA

- Berekméri* 2007. *Berekméri Róbert-Árpád*: A tartalékos tisztképzés Marosvásárhelyen és a város magasabb katonai vezetése 1940–1944-ben. In: Marosvásárhely történetéből. II. k. Új- és legújabb kori tanulmányok. Szerk. *Pál-Antal Sándor – Novák Csaba Zoltán*. Marosvásárhely, 2007.
- Billnitzer* 2017. *Billnitzer Ernő*: Két világháború emlékei. S. a. r. és az előszót, illetve a kommentárt írta *Bonhardt Attila*. Budapest, 2017.
- Bús – Szabó* 2001. *Bús János – Szabó Péter*: Béke poraikra... II. k. (Dokumentum-emlékkönyv a II. világháborúban a történelmi Magyarország területén elesett, meghalt magyar katonákról és munkaszolgálatosokról.) Budapest, 2001.
- Józsa* 1999. *Józsa Béla*: Egyetemisták az ostromgyűrűben. A Magyar Királyi 1. Honvéd Egyetemi Rohamzászlóalj története 1944. októberétől 1945. február 14-ig. Budapest, 1999.
- Kovács* 2009. *Kovács Zoltán András*: A Szálasi-kormány belügyminisztériuma. Rendvédelem, állambiztonság, közigazgatás a nyilas korszakban. Máriabesnyő–Gödöllő, 2009.
- Kovács – Számvéber* 2001. *Kovács Zoltán András – Számvéber Norbert*: A Waffen-SS Magyarországon. Budapest, 2001.
- Lexikon* 1997. Magyarország a második világháborúban. Lexikon A-Zs. Szerk. *Sipos Péter – Ravasz István*. Budapest, 1997.
- Molnár – Szabó* 2014. *Molnár András – Szabó Péter*: Utóvédként a Donnál I. k. (Hadiokmányok, harctéri naplók és visszaemlékezések a magyar királyi 9. honvéd könnyű hadosztály történetéhez, 1942–1943.), Zalaegerszeg, 2014.
- Nevenkin* 2014. *Nevenkin, Kamen*: Bécs még várhat. A budapesti hadművelet bevezető szakasza. Keszthely, 2014.
- Offermann – Witte* 1998. *Offermann, Peter – Witte, Hans Joachim*: Die Boeselagerschen Reiter. Das Kavallerie-Regiment Mitte und die aus ihm hervorgegangene 3. Kavallerie-Brigade/Division 1943–1945. München, 1998.
- Pohlmann* 1959. *Pohlman, Hartwig*: Geschichte der 96. Infanterie-Division 1939–1945. Bad Nauheim, 1959.
- Sipos* 2000. *Sipos Péter*: A XX. századi forráskiadás problémái és ajánlás a forráskiadás szabályzatára. *Fons*, VII. (2000) 1. sz. 171–184. o.
- Szabó* 2005. *Szabó Péter*: Magyar honvédalakulatok Budapest védelmében. In: Az elsodort város. (Emlékkötet a Budapestért folytatott harcok 60. évfordulójára 1944/45.) Szerk. *Markó György*. Budapest, 2005.

- Szabó – Számvéber* 2009. *Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország 1943–1945.* Nagykovácsi, 2009.²
- Szakály* 2001. *Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945.* Budapest, 2001.
- Számvéber* 2011. *Számvéber Norbert: Páncélos-hadviselés a budapesti csatában (1944. október 29. – 1945. február 13.)* Nagykovácsi, 2011.
- Ungváry* 2004. *Ungváry Krisztián: A magyar honvédség a második világháborúban.* Budapest, 2004.
- Ungváry* 2009. *Ungváry Krisztián: Budapest ostroma. (Hatodik, átdolgozott kiadás.)* Budapest, 2009.
- Ungváry* 2015. *Ungváry Krisztián: A magyar megszálló csapatok a Szovjetunióban, 1941–1944. Esemény–Elbeszélés–Utóélet.* Budapest, 2015.

RÖVIDÍTÉSEK

AKVI	Tiszti anyakönyvi lapok
HM HIM	Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum
HL	Hadtörténelmi Levéltár
KI	Központi Irattár
KTb HGr. Süd	Kriegstagebuch der Heeresgruppe Süd.
NEB	Nemzeti Emlékezet Bizottsága
TGy	Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye
3025.	<i>Tömöry Jenő vezérőrnagy: Visszaemlékezés a Nagyvárad környéki és a Tiszántúli harcokra. 1944. szeptember 21. – 1944. október 25.</i>
3369.	Kokovay Gyula (Antal) volt nagyvárad m. kir. Gábor Áron honvéd tüzérségi hadapród személyes leírása a budapesti katlanból való kitörésről és az orosz vonalakon való átjutásról 1945. február 11 – 1945. február 14.

Zsolt Dávid – Tamás Miklós

THE DIARY OF SECOND-LIEUTENANT GÉZA BOCZ ON THE SIEGE OF BUDAPEST
AND THE BREAKOUT, 1 JANUARY–28 MARCH 1945

(Abstract)

Second-Lieutenant Géza Bocz wrote his diary from 1 January to October 1945, and fortunately the document survived to posterity. The writer took part in the defence of Budapest and in the breakout on 11 February 1945 as a member of a fighting Hungarian unit. Second-Lieutenant Géza Bocz is one of the few Hungarian soldiers who managed to break through the encirclement. The uniqueness of his diary lies mainly in the fact that it speaks about the events directly after the siege and records details simultaneously with the events. The paper presents only those parts of the diary which discuss the siege of Budapest and the breakout. The introduction acquaints readers with the diary's writer, then the following account of the events of the breakout helps readers in placing the entries of the diary in space and time.

Zsolt Dávid – Tamás Miklós

DAS TAGEBUCH VON LEUTNANT GÉZA BOCZ ÜBER DIE BELAGERUNG BUDAPESTS
UND DEN AUSBRUCH, 1. JANUAR – 28. MÄRZ 1945

(Resümee)

Leutnant Géza Bocz führte sein Tagebuch zwischen dem 1. Januar 1945 und Oktober 1945. Dank glücklicher Umstände ist es auch für die Nachwelt erhalten geblieben. Der Autor nahm als Mitglied eines kämpfenden ungarischen Verbandes an der Belagerung Budapests und am Ausbruch am 11. Februar 1945 teil. Leutnant Géza Bocz gehört zu den wenigen ungarischen Soldaten, denen es gelang, aus der Umzingelung auszubrechen. Die Besonderheit seines Tagebuches ist in erster Linie, dass er hierüber direkt im Anschluss an die Ereignisse bzw. zeitgleich mit diesen im Detail berichtet. Aufgrund des Umfangs werden nur diejenigen Teile des Tagebuches veröffentlicht, die sich auf die Belagerung Budapests und den Ausbruch beziehen. In der Einleitung vor dem eigentlichen Tagebuch können die Leser den Verfasser des Tagebuches näher kennenlernen. Anschließend ist die Vorstellung der Ereignisse des Ausbruchs dabei behilflich, den Inhalt des Tagebuches zeitlich und räumlich einzuordnen.

Zsolt Dávid – Tamás Miklós

Le journal du sous-lieutenant Géza Bocz sur le siège de Budapest et
la sortie, 1er janvier – 28 mars 1945

(Résumé)

Le sous-lieutenant Géza Bocz a tenu son journal du 1er janvier 1945 à octobre 1945. Un concours de circonstances heureuses a permis de le conserver pour la postérité. L'auteur du journal a participé au siège de Budapest et puis à la sortie du 11 février 1945 en tant que membre d'une unité hongroise combattante. Le sous-lieutenant Géza Bocz fait partie des rares soldats hongrois qui ont réussi à sortir de l'encerclement. La particularité de son journal réside principalement dans le fait qu'il relate les événements au moment de leur survenance. En raison du volume du journal, seules les parties relatives au siège de Budapest et à la sortie sont publiées. L'introduction qui précède le journal est destinée à présenter le parcours de son auteur et les événements de la sortie en vue d'aider les lecteurs à les situer dans le temps et l'espace.

Жольт Давид – Тамаш Миклош

ДНЕВНИК ОБ ОСАДЕ БУДАПЕШТА И О ПРОРЫВЕ ЛЕЙТЕНАНТА ГЕЗА БОЦЗ
С 1-ОГО ЯНВАРЯ ПО 28-ОЕ МАРТА 1945-ОГО ГОДА

(Резюме)

Лейтенант Геза Боцз вел свой дневник начиная с 1-ого января до октября 1945-ого года, который в благоприятных условиях сохранился и для будущего поколения. Автор дневника участвовал в осаде Будапешта в качестве члена боевой венгерской армии, и позже в прорыве 11-ого февраля 1945-ого года. Лейтенант Геза Боцз принадлежит к тем немногочисленным венгерским солдатам, которым удалось прорваться через окружение. Особенность его дневника дает в первую очередь то, что он подробно сообщал обо всём сразу же непосредственно после событий или одновременно с ними. По причинам объёма дневника публикуются только части, связанные с осадой Будапешта и прорывом. В предисловии к дневнику читатели могут подробно ознакомиться с автором дневника, после чего познание событий прорыва помогают в размещении в пространстве и во времени описание событий в дневнике.